ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

№ 9(5191)
Аўторак, 23 студзеня 2001 года

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

Кошт у розніцу — 47 руб.

Адукацыйная палітыка

Ігар КАТЛЯРОЎ:

“Мы заўсёды будзем падтрымліваць адукацыю”

У парламенце нашай краіны адбылася сустрэча членаў Пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічнаму прагрэсу з міністрам адукацыі В.І.Стражавым і яго намеснікамі. У сустрэчы таксама прынялі ўдзел сенатары, якія займаюцца адукацыйнымі пытаннямі. Тэму абмену думкамі вызначылі так: “Сістэма адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь і яе функцыянаванне ў сучасных умовах”.

ГЭТУЮ сустрэчу можна назваць азнаямленчай, таму што гэта была першая сустрэча дэпутатаў новага складу адукацыйнай камісіі Палаты прадстаўнікоў парламента з кіраўніцтвам Міністэрства адукацыі: толькі старшыня камісіі І.В.Катляроў раней быў дэпутатам вышэйшага заканадаўчага органа краіны, а астатнія дэпутаты выбраны ўпершыню. Звяртаючыся да ўдзельнікаў сустрэчы, Ігар Катляроў запрасіў да шчырай, даверлівай размовы па вызначанай тэме, каб адказаць на два асноўныя пытанні: што павінны зрабіць Пастаянная камісія па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічнаму прагрэсу і парламент, каб дапамагчы Міністэрству адукацыі і ўсёй адукацыйнай сістэме ў вырашэнні праблем, якія стаяць перад беларускай адукацыяй, і як акрэсліць у праекце Закона аб унясенні змен у Закон аб адукацыі праблему сацыяльнай абароненасці педагогаў. І такая зацікаўленая размова на сустрэчы адбылася.

Міністр адукацыі Васіль Стражаў па просьбе старшыні парламенцкай камісіі расказаў пра тое, з якіх спраў складаецца паўсядзённая дзейнасць Міністэрства адукацыі, скіраваная на тое, каб забяспечыць функцыянаванне адукацыйнай сістэмы і яе развіццё. У сістэме адукацыі, зазначыў міністр, адбываюцца працэсы, якія не заўсёды асэнсоўваюцца насельніцтвам. Што маецца на ўвазе? Перш за ўсё тое, што наша грамадства перайшло да масавай вышэйшай адукацыі. За апошнія сорак гадоў колькасць студэнтаў у Беларусі павялічылася ў пяць разоў і складае амаль 290 тысяч. Гэта міністр назваў “зусім новым этапам у развіцці грамадства”, але насельніцтва пакуль што яшчэ не ўсвядоміла такую перамену. Па колькасці студэнтаў і навучэнцаў наша краіна ўваходзіць у першую дзесятку краін свету. Спасылаючыся на высновы, зробленыя у 90-х гадах на сусветных адукацыйных форумах, В.І.Стражаў падкрэсліў, што адукацыя становіцца вызначальным фактарам у развіцці грамадства ў XXI стагоддзі.

Што да перамен у прафесійнай, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай школе і да паступовых змен у дашкольнай адукацыі, то, як і ў сярэдняй агульнаадукацыйнай школе, рэформа тут мае эвалюцыйны характар. Чаму пачалася трансфармацыя сістэмы прафесійна-тэхнічнай падрыхтоўкі? Адказваючы на гэта пытанне, міністр звярнуў увагу парламентарыяў на тое, што ўсе краіны імкнуцца да таго, каб разам з прафесіяй дзеці атрымлівалі і адукацыю, якая давала б магчымасць вучыцца далей. Савецкі Саюз першым пайшоў па гэтым шляху. У ПТВ можна атрымаць не толькі прафесію, але і сярэднюю адукацыю. Пераход да стварэння ў сістэме прафтэхадукацыі ліцэяў і каледжаў замацоўвае гэтую тэндэнцыю. “Гэта заўтрашні дзень сусветнай сістэмы прафтэхадукацыі”, — сказаў В.І.Стражаў. І Беларусь ужо ідзе гэтым шляхам. Адзінае, чаго не хапае, — належнага матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння.

Гаворачы пра сістэму сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў, міністр зазначыў, што ў сённяшнім сваім выглядзе яна ўжо нежыццяздольная. Таму і пачалося яе рэфармаванне, у якім тры асноўныя накірункі: арганізацыя каледжаў (яны маюць вучэбныя планы, інтэграваныя з ВНУ), арганізацыя вышэйшых каледжаў (ноу-хау беларускай сістэмы адукацыі: наш вопыт пераймаюць ужо Расія і Украіна, што таксама пераконвае ў правільнасці выбранага шляху) і ўключэнне ССНУ (каледжаў) у ВНУ ў якасці структурных адзінак — за два бліжэйшыя гады, сказаў В.І.Стражаў, “мы пакажам эфектыўнасць развіцця такой сістэмы сярэдняй спецыяльнай адукацыі”.

Многа коп’яў было зламана ў апошнія гады ў дыскусіях пра шляхі рэформы сярэдняй агульнаадукацыйнай школы. Хаця пра стратэгію і праграму школьных перамен неаднаразова і ў друку, і па радыё, і па тэлебачанні давалася шырокая інфармацыя, яна, аднак, і дагэтуль не ўсімі асэнсавана. Галоўны “камень спатыкнення” — пераход да 12-гадовай школы. Не ўсе, на жаль, усвядомілі ключавое пытанне для любой рэформы: што з’яўляецца абавязковай адукацыяй? А гэта не толькі змест, але і тэрмін абавязковага навучання. Сутнасць структурных перамен у нашай сярэдняй агульнаадукацыйнай школе ў тым, што адбываецца пераход да абавязковай дзесяцігадовай адукацыі. Рэформа школы закране фактычна толькі тых дзяцей, якія нарадзіліся ў 1992 годзе і пазней. Усе дзеці, якія пайшлі ў школу ў 1998 годзе, у 2002 годзе будуць займацца пяць дзён у тыдзень (шосты дзень будзе прысвечаны фізкультурна-аздараўленчай і выхаваўчай рабоце) — менавіта тады насельніцтва і “ўбачыць” рэальны ход рэформы.

Розныя стартавыя магчымасці для дзяцей, незалежна ад матэрыяльнай забяспечанасці бацькоў, на думку В.І.Стражава, забяспечвае даступнасць дашкольнай адукацыі. І таму вельмі крыўдна, што работнікі дзіцячых дашкольных устаноў атрымліваюць такую малую зарплату. Менавіта па гэтай прычыне высокая цякучасць кадраў у дашкольных установах.

Жыццё вымагае паглядзець інакш на праблему роўнасці правоў у атрыманні вышэйшай адукацыі, таму што ёсць аб’ектыўныя адрозненні ва ўзроўні падрыхтоўкі гарадскіх і сельскіх дзяцей. Што ўжо зрабіла для вырашэння гэтай праблемы Міністэрства адукацыі? Уведзены раздзельны конкурс паміж выпускнікамі гарадскіх і сельскіх школ, а таксама мэтавы прыём. “Гэта сацыяльна арыентаваная дзяржаўная палітыка”, — сказаў В.І.Стражаў. У краіне праводзіцца эксперымент па тэсціраванні, мэта якога — адмена выпускных і ўступных экзаменаў. На эксперымент адведзена восем-дзесяць гадоў, бо гэта не механічная акцыя, а працэс, які звязаны з арганізацыяй навучання. Спачатку будзе ажыццяўляцца паступовы пераход да абавязковага тэсціравання ў базавай школе, а пасля — тэсціраванне выпускнікоў. Міністр прыгадаў Еўрапейскую дэкларацыю, якая абавязвае да 2008 года перавесці ўсе ВНУ на чатырохгадовы тэрмін навучання. Але гэта магчыма толькі пры 12-гадовай сярэдняй школе, пераход да якой у нас пачаўся.

Выступленне В.І.Стражава было выслухана з вялікай увагай. У дэпутатаў і сенатараў узнік шэраг пытанняў, на якія адказалі міністр, намеснік міністра Г.Д.Дылян, а таксама начальнікі ўпраўленняў Міністэрства адукацыі Л.І.Субоцкая і Т.М.Карасцялёва. Напрыклад, на пытанне, чаму ў недзяржаўных ВНУ высокая і неаднолькавая плата за навучанне, быў дадзены адказ, што міністэрства ведае гэтую праблему і робіць захады па яе вырашэнні. Распрацаваны дакумент, у якім прадугледжваюцца роўныя для ўсіх умовы аплаты за навучанне ў недзяржаўных ВНУ. Гэты дакумент узгоднены ва ўстаноўленым парадку і цяпер знаходзіцца ў Міністэрстве юстыцыі. Ставілася і пытанне аб вучэбнай перагрузцы вучняў. Слушнасць у гэтым пытанні ёсць. Міністр растлумачыў, што вучэбныя планы ўзгадняюцца ў Міністэрстве аховы здароўя, так што па колькасці гадзін праблемы няма. А што да вучэбных праграм, то па большасці прадметаў праблема перагрузкі ўжо знята, але па некаторых прадметах яе яшчэ трэба вырашаць.

Многія выступоўцы закранулі змест праекта новай рэдакцыі Закона аб адукацыі. В.І.Стражаў патлумачыў, што праект, які знаходзіцца ў парламенце, быў прадстаўлены паўтара года назад, і таму, зразумела, узнікла патрэба ў пэўных удакладненнях. А калі ўвогуле гаварыць пра прапанаваную новую рэдакцыю Закона аб адукацыі, то гэта кампраміс паміж некалькімі міністэрствамі. Адносна зарплаты настаўніка ў праекце зроблены запіс, каб сярэдні заробак настаўніка адпавядаў сярэдняму заробку работнікаў прамысловасці.

Прагучала на сустрэчы і такое пытанне: “Чаму на ТБ спынены тэлеўрокі?” Намеснік міністра Г.Д.Дылян зазначыў, што з Міністэрствам адукацыі гэта рашэнне не ўзгаднялася. Увогуле ж фінансаванне тэлеўрокаў абыходзіцца, як кажуць, у добрую капеечку. На жаль, па прычыне неплацежаздольнасці мясцовых органаў улады відэафільмы, як і кнігі, не выкупляюцца...

Абвострана было сказана на сустрэчы і пра культуру беларускай мовы на тэлебачанні. В.І.Стражаў зазначыў, што гэта праблема найперш Міністэрства культуры. А што да беларускай мовы ва ўстановах адукацыі, то ў Міністэрстве адукацыі распрацавана праграма па прыкметным пашырэнні сферы ўжывання беларускай мовы на ўсіх адукацыйных ступенях. Гэтай праграме трэба даць “пуцёўку ў жыццё”. Спыталі ў міністра і пра тое, якія яшчэ законы ў сферы адукацыі распрацоўваюцца ў міністэрстве. Адказ быў такі: гэта законы аб вышэйшай і прафесійна-тэхнічнай адукацыі. “Мы рухаемся наперад, хаця і без спешкі, але ў правільным накірунку”, — падкрэсліў міністр.

Узяла слова на сустрэчы парламентарыяў з кіраўнікамі Міністэрства адукацыі і старшыня Цэнтральнага Камітэта прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі Т.І.Чобатава. Становішча, якое склалася з зарплатай і фінансаваннем адукацыі, сказала яна, “мяжуе з крытычнай рысай”. Настаўнік атрымлівае такую зарплату, што не здольны забяспечыць спажывецкія патрэбнасці нават аднаго чалавека. Таму ў агульнаадукацыйнай школе цяпер вельмі вострая кадравая праблема. Не павінна так быць, падкрэсліла прафсаюзны лідэр, каб настаўнік жыў горш, чым чалавек любой рабочай прафесіі. Парламенцкай камісіі трэба грунтоўна папрацаваць над дапаўненнямі і змяненнямі ў Законе аб адукацыі. Неабходны не проста словы ў падтрымку настаўніка, зазначыла Т.І.Чобатава, а канкрэтныя практычныя дзеянні па паляпшэнні яго матэрыяльнага становішча. Нам з міністрам адукацыі ўдалося многае зрабіць за апошнія шэсць гадоў па павышэнні статуса работнікаў адукацыі, але праблем яшчэ многа. “Парламент можа і павінен дапамагчы Міністэрству адукацыі ў іх вырашэнні”, — рэзюміравала Т.І.Чобатава.

ПАДСУМОЎВАЮЧЫ вынікі зацікаўленай, вострай, канструктыўнай размовы на сустрэчы, старшыня Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічнаму прагрэсу І.В.Катляроў зазначыў, што ўсе надзённыя пытанні адукацыйнай палітыкі камісія будзе вырашаць з Міністэрствам адукацыі і ў цесным кантакце з галіновым прафсаюзам. “Мы заўсёды будзем падтрымліваць адукацыю”, — гэтыя словы І.В.Катлярова даюць надзею на вырашэнне надзённых праблем, якія хвалююць усё настаўніцтва нашай краіны.

Алег КУЛІЦКІ.

Віншуем!

Не месца ўпрыгожвае чалавека...

Успомніўся гэты трапны выраз з народнай мудрасці, калі даведаўся, што педагог са Слоніма В.І.Галубоўскі — адзіны кіраўнік гуртка тэхнічнай творчасці ў сістэме прафтэхадукацыі нашай Беларусі, якому прысвоена ганаровае званне Заслужанага рацыяналізатара рэспублікі. Ва Указе Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнкі адзначаецца, што гэтага звання ён удастоены за шматгадовую рацыяналізатарскую дзейнасць, актыўны ўдзел у працоўным выхаванні навучэнцаў і далучэнні іх да тэхнічнай творчасці.

Нядаўна вядомы педагог быў запрошаны ў Мінск, дзе ў Доме ўрада атрымаў нагрудны знак і пасведчанне аб прысваенні высокага звання. Ад імя Прэзідэнта і па яго даручэнню ўзнагароду ўручыў прэм’ер-міністр У.В.Ярмошын і шчыра павіншаваў Вячаслава Іосіфавіча.

Амаль 33 гады Вячаслаў Галубоўскі працуе на ніве педагогікі. Пачынаў выкладчыкам фізікі ў школе, 19-ы год узначальвае гурток тэхнічнай творчасці ў Слонімскім сельскагаспадарчым прафесіянальным ліцэі (былое ПТВ-189). Іменна тут найбольш праявіліся наватарскія здольнасці чалавека творчай думкі, аб чым сведчаць канкрэтныя факты.

Два гады назад у Маскве ва Усерасійскім выставачным цэнтры праходзіў міжнародны фестываль “Навукова-тэхнічны пошук — пакаленню XXI стагоддзя”. Былі там і прадстаўнікі Слонімскага ліцэя. Групу навучэнцаў узначальваў Вячаслаў Іосіфавіч, а дэманстраваўся на выставе кампрэсар шматмэтавага прызначэння. Невялікі, універсальны, просты і надзейны ў эксплуатацыі, гэты складаны механізм прыцягнуў увагу наведвальнікаў, бо яго могуць выкарыстоўваць і рамонтнікі, і аўтатранспартнікі. Дэманструемы механізм высока ацанілі. Вячаславу Іосіфавічу было прысвоена званне лаўрэата міжнароднага фестывалю, там жа ён атрымаў і медаль УВЦ.

Гэта не адзіная ўзнагарода з Масквы. В.І.Галубоўскі тройчы быў удзельнікам ВДНГ СССР, адзначаны бронзавым і сярэбраным медалямі гэтай славутай выставы.

Выхаванцы гуртка тэхнічнай творчасці ліцэя ўдзельнічалі ў чацвёртым рэспубліканскім злёце рацыяналізатараў і вынаходнікаў, дзе заваявалі першае месца сярод прадстаўнікоў прафтэхвучылішчаў і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў Беларусі. Гурткоўцы, якіх выхоўваў і выхоўвае В.І.Галубоўскі, заваёўвалі прызы і дыпломы, атрымлівалі медалі выстаў, адзначаліся прэзідэнцкай прэміяй у намінацыі “Таленавітая моладзь”.

Высокі прафесіяналізм ўдумлівага наватара праявіўся і пры вырабе кампактнай устаноўкі для апрацоўкі зерня грэчкі, бо такіх ці падобных агрэгатаў няма на Слонімшчыне, ды і ў іншых раёнах Беларусі.

Нядаўна праходзіла абласная выстава тэхнічнай творчасці сістэмы прафтэхадукацыі. Слонімскі ліцэй заваяваў першынство. І ў Мінску каманда наватара Галубоўскага зноў вызначылася.

Не будзем пералічваць шматлікія перамогі і здабыткі гуртка тэхнічнай творчасці ліцэя, у якіх пульсуе прафесіяналізм, знаходлівасць яго кіраўніка. Аб шырыні творчай думкі Вячаслава Іосіфавіча сведчыць лічба: за тры дзесяцігоддзі ён распрацаваў і ўкараніў у вытворчасць 215 рацыяналізатарскіх прапаноў. Гэтыя распрацоўкі накіраваны на паляпшэнне ўмоў працы і тэхнікі бяспекі, садзейнічаюць эканоміі грашовых сродкаў, электраэнергіі, матэрыялаў.

Вядомы наватар узначальвае пярвічную арганізацыю Беларускага таварыства вынаходнікаў і рацыяналізатараў ліцэя, ён аказвае значную дапамогу маладым, пачынаючым наватарам. Распрацоўкі рацыяналізатара, як адзначаюць спецыялісты, вызначаюцца належным эстэтычным выглядам, тэхнічнай арыгінальнасцю, эканамічнай эфектыўнасцю.

Здабыткі і дасягненні наватара неаднаразова адзначаліся граматамі і дыпломамі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і рэспубліканскага савета таварыства вынаходнікаў і рацыяналізатараў, іншых ведамстваў. І ўрэшце — самая высокая ўзнагарода ад Прэзідэнта: ён прысвоіў педагогу і наватару ганаровае званне “Заслужаны рацыяналізатар Рэспублікі Беларусь”. Гэта адзнака за працоўнае навучанне і далучэнне падлеткаў да тэхнічнай творчасці, гэта адзнака асабістых наватарскіх здабыткаў Вячаслава Іосіфавіча.

Крочце ж і далей такім шляхам, Заслужаны рацыяналізатар! Няхай не згасаюць вашы наватарства і прафесіяналізм у новым стагоддзі.

Сяргей ПРАСНЯК.
Слонім.

Аўтографы пісьменніка

Арыгінальную форму ганаравання літаратараў у дзень іх нараджэння адшукала праўленне Саюза беларускіх пісьменнікаў.

А чаму б не рабіць гэта ў выглядзе ўрока, на які запрашаць вучнёўскую моладзь і “віноўнікаў” асабліва для празаіка ці паэта гэтага дня? Як паведаміў сакратар Саюза беларускіх пісьменнікаў Навум Гальпяровіч, менавіта падобнае і стала звычайнай практыкай, асабліва ў дачыненні да пісьменнікаў, якія пішуць для дзяцей і юнацтва.

На гэты раз у чытальнай зале бібліятэкі Дома літаратара на ўрок беларускай літаратуры прыйшлі вучні сярэдніх школ сталіцы №№ 42 і 160. Урок быў прымеркаваны да 60-годдзя вядомага беларускага дзіцячага пісьменніка Міхася Зарэмбы. Міхась Мікалаевіч запрасіў, так бы мовіць, у асістэнты-памочнікі паэтаў Міколу Чарняўскага, Уладзіміра Марука, Яўгена Каршукова, перакладчка з балгарскай мовы Уладзіміра Анісковіча, дарэчы, які, як і юбіляр, родам з Лагойшчыны, адкуль бруіцца Гайна.

Кароценькая прадмова паэта Навума Гальпяровіча адразу задала належны тон. Прысутнасць “жывых” пісьменнікаў зрабіла ўрок больш цікавым і змястоўным. Так, перакладчык Уладзімір Аніськовіч і паэт Уладзімір Марук, якія пэўны час працавалі з юбілярам у выдавецтве “Юнацтва”, расказалі вучням пра адметную творчую лабараторыю празаіка — пра ўласцівы яму скрупулёзны пошук тэмы, слова, пра багатую пісьменніцкую фантазію. Яны спыніліся на драматычнай аповесці “Магнітная бура”, адной з апошніх кніг М.Зарэмбы “Арэхавы Спас” — раздзеле “Дагані сваё маленства”.

Вядомы паэт Мікола Чарняўскі звярнуў увагу аўдыторыі як расказам пра творчасць М.Зарэмбы, так і дэкламацыяй уласных вершаў. Асаблівы поспех выпаў на яго верш “Камар на матацыкле”.

Вучні былі пасвячоны ў сакрэты творчай лабараторыі і са слоў Міхася Мікалаевіча. Ён засяродзіў увагу вучняў аповядам, як ён працаваў над аповесцю “Здань у храме святой наіўнасці”, якая друкуецца ў маладзёжным часопісе “Маладосць”.

Настаўнікі сярэдняй школы № 42 Яўген Рагавенка і Ірына Булат, якія прывялі ў пісьменніцкі дом два класы васьмікласнікаў, зазначылі, што ўрокі такога кшталту разнастаяць вучэбна-выхаваўчы працэс.

Міхась Зарэмба ў гэты дзень даў аўтографы шматлікім прыхільнікам сваёй творчасці.

Наш кар.

Што паказаў эксперымент

ТВВЗ у педагогіцы будучага

Мы ў дзіцячым садку № 45 Брэста для навучання і развіцця дзяцей пачалі прымяняць элементы методыкі тэорыі вырашэння вынаходніцкіх задач (ТВВЗ).

На першым этапе нашага эксперыменту выхавацелі прайшлі падрыхтоўку на курсах па ТВВЗ. Каб працаваць па гэтай методыцы, педагогу неабходна самому пераадолець стандарты мыслення, а таксама змяніць характар узаемадзеяння выхавацеля і дзяцей, што аказалася дастаткова складана. Для змянення характару ўзаемін мы, па-першае, пастараліся замяніць негатыўныя ацэнкі і заўвагі накшталт “не бегай”, “не шумі”, “не бяры гэтую цацку” пазітыўнымі “вазьмі, што табе падабаецца, і пагуляй”, “можа ты памалюеш”; матываваць забароны: “Гэтай цацкай цяпер няма калі займацца, таму што мы ідзём на прагулку, возьмеш яе пазней”. Дзеці таксама не давалі адзін аднаму адмоўных ацэнак. У групе не было мянушак і абзыванняў. У хлопчыкаў амаль не было боек. Канфлікты паміж дзецьмі “дазваляліся” аб’ектыўныя — крыўдзіцелю рэкамендавалася перапрашаць у прынятай форме ў пакрыўджанага ім і пры гэтым глядзець у вочы. Паміж супрацоўнікамі групы, дзецьмі і бацькамі склаліся цёплыя, даверлівыя, эмацыянальна блізкія адносіны. Атмасфера ў групе была набліжана да сямейнай. Дзеці дзяліліся з выхавацелямі сваімі перажываннямі і праблемамі.

Адначасова з работай па змяненні характару ўзаемадзеяння ў групе выхавацелямі былі выраблены неабходныя дапаможнікі па методыцы ТВВЗ: “чароўны экран” (дзевяціэкранная сістэма таленавітага падыходу), “сумка мастака” (стужкавы апаратар), фантакола, набор картак да гульні “Маленькія чалавечкі”.

Найбольш інтэнсіўна метады ТВВЗ прымяняліся ў наступных відах дзейнасці: маляванні, развіцці маўлення, азнаямленні з навакольным светам. Быў складзены перспектыўны план выкарыстання элементаў ТВВЗ на занятках у адпаведнасці з тэматыкай работы па тыднях.

Работу па ТВВЗ мы распачалі з гульні “На што падобна?”, з гульні з кропкай, лініяй, з заняткаў па маляванні “Чароўны кружок”, “Чароўны квадрат”. Дзеці прыдумвалі шмат варыянтаў выкарыстання геаметрычных фігур, дамалёўвалі неабходныя элементы для атрымання розных вобразаў. Напрыклад, пры правядзенні гульні “На што падобна?” дзецям была прапанавана фігура-кружок з прымаляванай унізе палачкай. Дзеці зрабілі наступныя параўнанні: чалавек, шарык, дарожны знак, святлафор, кветка, цукерка на палачцы. Фігуру, якая нагадвала васьмёрку, дзеці параўналі з такімі прадметамі, як матрошка, арэх, шчыліна для ключа, неваляшка, спіна, гітара, шарык, спінка сядзення, ванна, лямпа.

У “Чароўным кружку”, які з’яўляецца авалам, дзеці ўбачылі і дамалявалі наступныя прадметы: чарапаху, дзяўчынку, паліцэйскую машыну, рыбу, ката, самалёт, зайца, мышку. Потым дзецям былі прапанаваны спалучэнні і элементы геаметрычных фігур. Тут быў сапраўдны ўсплеск дзіцячай фантазіі. Многія малюнкі былі незвычайнымі і нечаканымі для выхавацеляў. Напрыклад, дуга ў адным малюнку стала грыбам, у другім — хаткай на курыных ножках для мышкі, у трэцім — часткай вясёлкі, у чацвёртым — часткай упрыгожанага шарыка. Авал з кругам наверсе адным дзецям нагадваў птушку, другім — ляльку, трэцім — паветраныя шарыкі.

У далейшым мы ўвялі элементы ТВВЗ у заняткі па развіцці маўлення і азнаямленні з навакольным светам, выкарыстоўваючы праграму Л.М.Курбатавай “Умка”. Аднак пастаноўка задач і пытанняў была такой незвычайнай, што дзеці напачатку адчувалі цяжкасці, проста маўчалі. Вядучую ролю на занятках адыгрываў выхавацель, наводзячы дзяцей пытаннямі на розныя варыянты вырашэння, падахвочваючы шукаць і знаходзіць шлях вырашэння праблем, не даючы пры гэтым гатовага адказу. З прапанаваных у “Умцы” заняткаў мы выкарыстоўвалі фрагменты, скарачалі працягласць заняткаў, таму што ад напружанай разумовай працы дзеці вельмі стамляліся, не заўсёды дапамагалі і фізкультмінуткі. Паступова вылучаліся дзеці з больш гібкім мысленнем, яркім уяўленнем. Часта гэта былі дзеці, якія дагэтуль не вызначаліся ў штодзённым жыцці групы. Яны сталі выказваца на занятках. Бачачы, што нават самыя незвычайныя адказы сустракаюць адабрэнне выхавацеля, сталі больш актыўнымі і іншыя дзеці. Бар’ер стандартаў стаў пераадольвацца.

Для развіцця мыслення неабходным этапам выкарыстання методыкі ТВВЗ стала работа з загадкамі. Дзеці даволі лёгка засвоілі алгарытм складання загадак па прынцыпу падабенства-адрознення. На занятках яны складалі загадкі пра розныя прадметы, з’явы і жывых істот. Складанне загадак патрабуе ад дзяцей тонкай назіральнасці, аналізу прадметаў і з’яў, параўнання іх па розных параметрах, трапнага выбару прыкметы для ўключэння ў загадку. Напрыклад, пра мядзведзя дзеці прыдумалі такую загадку:

Карычневы, але не воўк,
Круглыя вушкі, але не мышка.
Тоўсты, але не слон.
Усю зіму спіць.

Цікавыя загадкі і пра нежывыя прадметы: “Скача, але не зайчык, круціцца, але не кола” (мяч). “Ходзіць, але не чалавек, круглы, але не мячык” (гадзіннік).

Для развіцця ўяўлення і зняцця інерцыі мыслення мы выкарыстоўвалі работу з казкай. Гэта цікавая і шырокая галіна работы па ТВВЗ. Дзейнасць у гэтым кірунку была праведзена паэтапна. Спачатку мы далі дзецям запас ведаў — “начытвалі” казкі. Гутарылі з дзецьмі пра казкі, характарызавалі герояў, вылучылі чарадзействы, чароўныя прадметы і словы. Потым, на другім этапе, дзецям прапанавалі прыдумаць казку па вядомым пачатку. Гэта выклікала пэўныя цяжкасці ў дзяцей. І зноў на першы план выступіў выхавацель: ён дапамагаў дзецям, “наводзіў” іх на пошукі варыянтаў. У гэтай рабоце была выкарыстана на практыцы тэорыя Л.Выгоцкага пра “зону бліжэйшага развіцця”. Па меры асваення гэтай дзейнасці ўяўленне дзяцей працавала ўсё актыўней. У абстаноўцы безумоўнага адабрэння выхавацеля дзеці адчулі сябе больш вольна, перасталі абмяжоўваць сваю фантазію. У далейшым яны лёгка прыдумвалі казкі і па іншых прынцыпах: па прапанаваных цацках, наборы малюнкаў, па піктаграмах, відазмянялі ўжо знаёмыя казкі.

Дзеці камбінавалі свае ўяўленні і атрымлівалі новыя ўзоры і сітуацыі.

Для развіцця ў дашкольнікаў лагічнага мыслення намі была выкарыстана “дзевяціэкранная сістэма таленавітага падыходу”. Гэты наглядны дапаможнік увасабляе ў даступнай для дзяцей форме філасофскія паняцці прасторы і часу. Дзеці яго ведаюць як “чароўны экран”. Гэтая сістэма забяспечвае разгляд дзецьмі аб’екта ў змяненні яго ў часе і прасторы, спасціжэнне на практыцы прынцыпаў дыялектычнага мыслення.

Для развіцця здольнасцей дзяцей да нагляднага мадэлявання мы выкарысталі метад “маленькіх чалавечкаў”. З дапамогай гэтага метаду дзеці мадэлююць і засвойваюць пабудову рэчываў і прадметаў, змяненне агрэгатнага стану рэчываў. Перш чым мадэляваць што-небудзь з дапамогай картак, дзеці паказваюць гэта пантамімай. Такім чынам, нагляднае мысленне падмацоўваецца работай розных органаў пачуццяў.

Для развіцця творчасці ў дзяцей прымяняем элементы ТВВЗ у выяўленчай дзейнасці. Прапаноўвалі дзецям зрабіць малюнкі ў стылі кубізму, абстракцыянізму, выкарыстоўвалі пальцавы жывапіс, маляванне па сырым слаі, раздзьмуванне праз трубачку кропель фарбы, маляванне з дапамогай трафарэтаў геаметрычных фігур. Дзеці намалявалі фантастычных жывёлін, чароўную кветку з раздзьмутай па лісце кроплі фарбы, зімовыя ўзоры на шкле з дапамогай нітачкі. Асенні настрой перадаваўся з дапамогай колеравых плям. Шырока выкарыстоўваўся калаж — спалучэнне аплікацыі і малявання.

Своеасаблівай кульмінацыяй работы па тэхналогіі ТВВЗ сталі заняткі на тэму “Дзіцячы садок”, праведзеныя Н.В.Філюк для выхавацеляў Ленінскага раёна горада. Дзеці прдэманстравалі значную свабоду ад стандартаў мыслення, фантазію, без абмежаванняў і скаванасці выказвалі свае меркаванні, нестарндартна вырашалі супярэчнасці, што не магло быць дасягнута пры рабоце па традыцыйнай методыцы. Напрыклад, пры правядзенні гульні “Добра — дрэнна” на пытанне “Што дрэннага ў дзіцячым садку?” дзеці адказалі: “Раніцай рана ўставаць, днём трэба спаць, есці прымушаюць”. Пры выкарыстанні прыёму фантастычнага адмаўлення “Што было б, калі б работнікі дзетсада не прыйшлі на працу?” быў атрыманы такі варыянт адказу: “Іх пасадзяць у турму”.

Такім чынам, праведзенае даследаванне дае падставы сцвярджаць, што ТВВЗ — гэта тэхналогія дашкольнай педагогікі новага стагоддзя.

**Наталля МУШЫНСКАЯ,
выхавацель дзіцячага сада № 45
Брэста.**

Выхаванне: новыя падыходы

Вырашальная дамінанта

Міністэрствам адукацыі, Рэспубліканскім інстытутам прафесійнай адукацыі пры непасрэдным удзеле ўпраўлення адукацыі Віцебскага аблвыканкама праведзены рэспубліканскі семінар "Рэгіянальная праграма выхавання навучэнцаў Віцебскай вобласці", у якім прымалі ўдзел кіруючыя работнікі выхаваўчых структур навучальных устаноў, прадстаўнікі Віцебскага дзяржаўнага універсітэта, Віцебскага інстытута павышэння кваліфікацыі, Акадэміі паслядыпломнай адукацыі, Нацыянальнага інстытута адукацыі, Беларускага дзяржаўнага педагагічнага універсітэта.

З паведамленнем аб канцэптуальна-праграмным забеспячэнні выхаваўчага працэсу выступіў начальнік Галоўнага ўпраўлення сацыяльнай і выхаваўчай работы Міністэрства адукацыі, кандыдат педагагічных навук Г.А.Бутрым. Ён, у прыватнасці, сказаў, што сёння навучанне і выхаванне з'яўляюцца адзіным, цэласным, непадзельным працэсам, накіраваным на фарміраванне усебакова развітай асобы. Таму вырашальнай дамінантай вучэбнага працэсу павінна быць не механічнае засваенне пэўнага аб'ёму ведаў, уменняў і навыкаў, а маштабнае выкарыстанне выхаваўчага механізма, пры якім бы развівалася мысленне навучэнцаў, фарміраваўся іх светапогляд.

Паколькі моладзь павінна выхоўвацца не толькі ў навучальнай установе, але і за яе межамі, то задача педагагічных калектываў — шукаць новыя формы выхавання падрастаючага пакалення, наладжваць узаемаадносіны з грамадствам, непасрэдна з сем'ямі, з бацькамі. Выхаваўчая сістэма павінна ахопліваць усе формы навучальнай, пазакласнай, пазашкольнай работы і выходзіць на выхаваўчыя інстытуты соцыуму. Сёння ствараюцца і набываюць новыя грані развіцця рэгіянальныя мадэлі сістэм выхавання. Яскравым прыкладам таму з'яўляецца Віцебская вобласць. Шырокая палітра яе выхаваўчага вопыту была прадстаўлена ўдзельнікам семінара.

Найбольшую цікавасць выклікала азнаямленне з абласным аб'яднаннем па арганізацыі пазашкольнай работы з дзецьмі і падлеткамі. У структуры гэтага аб'яднання функцыянуюць пяць цэнтраў, кожны з якіх падзелены на некалькі аддзелаў. Так, у цэнтры інфармацыйна-метадычнай, піянерскай і масавай работы дзейнічаюць аддзелы інфармацыйна-метадычнай работы і сацыяльнай педагогікі; масавай работы; піянерскай работы і дзіцячых рухаў. У Цэнтры эстэтычнага выхавання функцыянуюць аддзел выяўленчага мастацтва і дэкаратыўна-прыкладной творчасці і аддзел мастацкай творчасці. Цэнтр экалогіі аб'ядноўвае аддзел заалогіі і аддзел біялогіі. У цэнтр турызму і краязнаўства ўвайшлі аддзелы краязнаўства і беларусазнаўства, патрыятычнага выхавання і турызму. Цэнтр тэхнічнай творчасці аб'яднаў спартыўна-тэхнічны і вытворча-тэхнічны аддзелы.

Для шматбаковага ажыццяўлення адукацыйнага працэсу на базе аб'яднання актыўна вядзецца работа 350 дзіцячых фарміраванняў, у якіх займаюцца 5 тысяч дзяцей і падлеткаў.

Заняткі праводзяць вопытныя педагогі па розных накірунках тэхнікі, культуры, мастацтва, экалогіі, турызму.

У аб'яднанні працуюць шматлікія гурткі, сярод якіх вызначаюцца навукова-тэхнічнае таварыства "Квант", навуковае таварыства біёлагаў, тэатр моды "Стыль", тэатр кветак, лабараторыя цырульных спраў "Імідж", клубы "Пошук", інтэлектуальных гульняў, рок-лабараторыя, школа юнага менеджэра, пачатковая выяўленчая школа "Парастак", дзіцячае тэлебачанне "Студыя-7", узорныя калектывы: харэаграфічны "Рамонкі", драматычны тэатр "Мара", цымбальны аркестр, народная студыя выяўленчага мастацтва.

Разнастайныя і шматгранныя праграмы традыцыйных мерапрыемстваў. Гэта фестывалі школьнай сатыры і гумару, альтэрнатыўнай творчасці дзяцей і падлеткаў "Стракаты свет", тэхнічнай творчасці, дзіцячых клубаў па месцы жыхарства, "Пралеска", выставы "Кветкі. Творчасць. Прыгажосць", выяўленчай і дэкаратыўна-прыкладной творчасці "Цудадзейных рук майстэрства", акцыі "Дзень зямлі", "Зберажэм зялёную елку", вахты Памяці, спартклубы і шэраг іншых.

Пастаянна дзейнічаюць музей баявой славы, краязнаўчы куток, экспазіцыя выставы "Піянерская арганізацыя Віцебшчыны", выстава дзіцячай творчасці "Сузор'е Віцебшчыны", сямейныя клубы "Сад і агарод", "Мой хатні сябар", "Музычныя пятніцы".

Шмат разнастайнай работы праводзіць у аб'яднанні сацыяльна-педагагічная служба, якая цесна супрацоўнічае з бацькамі, педагогамі і дзецьмі. Для іх працуюць тут бацькоўскі універсітэт, праводзяцца індывідуальныя і групавыя кансультацыі, трэнінгі узаемін, гульневая тэрапія, гульні-задачы, псіхалагічныя практыкумы, дзейнічае клуб "Стасункі".

Для педагогаў школ, пазашкольных устаноў у аб'яднанні рэгулярна праводзяцца семінары-практыкумы, семінары-дыялогі, навукова-прыктычныя канферэнцыі, круглыя сталы, творчыя лабараторыі і майстэрні, конкурсы педагагічнага майстэрства, аўкцыёны, эстафеты, комплексныя выезды, метадычныя выставы, прэзентацыі пазашкольных устаноў.

Намеснік начальніка упраўлення адукацыі Віцебскага аблвыканкама Т.Я.Цыганкова, падрабязна ахарактарызавала асноўныя накірункі рэгіянальнай праграмы выхавання навучэнцаў Віцебскай вобласці і ў прыватнасці расказала ўдзельнікам семінара пра абласное аб'яднанне па арганізацыі пазашкольнай работы з дзецьмі і падлеткамі.

Пытанням фарміравання асобы педагога-даследчыка ў сістэме бесперапыннай педагагічнай адукацыі, метадычнага кіраўніцтва ў стварэнні і развіцці інавацыйных выхаваўчых сістэм былі прысвечаны выступленні вядучых спецыялістаў рэспубліканскага ўзроўню ў галіне выхаваўчых сістэм.

Адметнымі рысамі сучаснай тэорыі і практыкі выхавання з'яўляюцца тэарэтычная распрацоўка і ўкараненне выхаваўчых мадэляў і праграм з улікам асаблівасцей рэгіёна, канкрэтнага соцыуму. Гэтай праблеме прысвяціла сваё выступленне загадчыца аддзялення выхавання Нацыянальнага інстытута адукацыі, кандыдат педагагічных навук Н.К.Катовіч. Яна адзначыла, што ў адпаведнасці з сучаснымі падыходамі ва ўсіх рэгіёнах і іх навучальна-выхаваўчых установах створаны сістэмы выхавання з улікам асаблівасцей гэтага рэгіёна, яго культуры, традыцый.

У цэнтры гэтых сістэм — клопат аб развіцці асобы, разуменне таго, што інтэлектуальны, духоўны рост дасягаецца праз непарыўнае адзінства навучальна-выхаваўчых устаноў з сям'ёй, з усімі выхаваўчымі інстытутамі соцыуму. Задача педагогаў — на аснове сучасных падыходаў, вызначаных у Канцэпцыі і Праграме выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі — шукаць і выкарыстоўваць сучасныя формы і метады выхавання, скіраваныя на асобасна арыентаваны падыход.

Поспех выхавання, зазначыла выступоўца, будзе забяспечаны толькі тады, калі яно стане сістэмным і мэтанакіраваным.

У выступленні прарэктара па выхаваўчай рабоце Рэспубліканскага інстытута прафесійнай адукацыі, кандыдата псіхалагічных навук дацэнта А.С.Паповай былі выкладзены асноўныя канцэптуальныя падыходы да арганізацыі і функцыянавання сістэмы выхавання ў прафесійна-тэхнічных установах рэспублікі, акрэслены перспектывы далейшага развіцця выхаваўчай сістэмы.

Работа семінара была прадоўжана ў творчых групах, якія наведалі Чашніцкі, Лепельскі раёны і Наваполацк і Полацк. Так, у Чашніцкім раёне на базе Цэнтра дзіцячай творчасці была разгледжана рэгіянальная праграма выхавання, і ў прыватнасці тэхнічная творчасць як адзін з накірункаў развіцця асобы навучэнцаў і рэалізацыі іх здольнасцей. Удзельнікі семінара наведалі гурткі Цэнтра дзіцячай творчасці, пазнаёміліся з лепшымі вырабамі гурткоўцаў, а таксама з метадычнымі напрацоўкамі педагогаў.

У рамках абласной праграмы "Выхаванне" Лепельскі раён прадставіў вынікі працы выхаваўчага накірунку "Чалавек і Зямля" на прыкладзе Домжарыцкага экалагічнага ліцэя, Горскай і Стайскай сярэдніх школ, дзе ўдзельнікі семінара пазнаёміліся з новымі выхаваўчымі тэхналогіямі ў развіцці асобы на аснове экалагічнай адукацыі і выхавання.

Над вырашэннем праблемы асобасна арыентаванага падыходу ў рэалізацыі праграмы "Адораныя дзеці" працуюць у навучальных і пазашкольных установах Наваполацка. Удзельнікі семінара азнаёміліся з работай сацыяльна-псіхалагічнай службы дашкольных устаноў горада па ранняй дыягностыцы адоранасці.

ПТВ №233 Полацка працуе над праблемай развіцця творчых здольнасцей сваіх навучэнцаў у працэсе вытворчага навучання, вучэбна-выхаваўчай дзейнасці, а таксама ў працэсе арганізацыі іх вольнага часу. Удзельнікі семінара мелі магчымасць дэталёва азнаёміцца з выхаваўчымі прыёмамі гэтай установы.

Завяршыў работу семінар пленарным пасяджэннем, на якім ішла размова аб ролі патрыятычнага выхавання навучэнскай моладзі ў фарміраванні грамадзянскасці і высокай духоўнасці.

З заключным словам выступіў Г.А.Бутрым, які выказаў спадзяванне, што вопыт Віцебшчыны па рэалізацыі новых выхаваўчых тэхналогій знойдзе шырокае прымяненне ў іншых рэгіёнах рэспублікі і будзе падтрыманы адукацыйнымі структурамі і педагогамі.

Ала КЛЮЙКО.

Нязменная каштоўнасць

Самая галоўная задача, якая стаіць перад кожным маладым чалавекам — зразумець сябе і выбраць тыя арыенціры, той шлях, на якім ён зможа ісці ўсё сваё жыццё. Гэтымі арыенцірамі з'яўляюцца дастаткова ўстойлівыя маральныя каштоўнасці, звычаі і прывычкі ўзаемаадносін паміж людзьмі. Стаўленне ж да сваёй Радзімы, да свайго народа, роднага краю, культуры, роднай мовы, традыцый і звычаяў складае нязменную каштоўнасць для любога народа, любой нацыі.

У арсенале вучэбнай і пазакласнай работы ёсць нямала магчымасцей прывіць школьнікам пачуццё любві да Радзімы. Арганізоўваючы работу ў гэтым кірунку, мы ўлічваем узроставыя асаблівасці і інтарэсы дзяцей, выкарыстоўваем уздзеянне літаратуры, музыкі, патрыятычнай песні, кіно, выяўленчага мастацтва на свядомасць і пачуцці вучняў; ствараем абстаноўку для таварыскіх узаемін старэйшых і малодшых, для саўдзелу, суперажывання, паважлівага стаўлення дзяцей і падлеткаў да бацькоў, старэйшых, ветэранаў вайны і працы.

На ўроках беларускай і рускай мовы і літаратуры прапануюцца тэмы класных і дамашніх сачыненняў, якія даюць магчымасць школьнікам апісваць прыроду родных мясцін, з грамадзянскіх пазіцый ацэньваць баявыя і працоўныя справы старэйшых людзей.

Так, напрыклад, у 4 — 6 класах гэта такія тэмы, як: "За што я люблю сваю маму", "Вуліца, на якой я жыву"; у 7 — 8: "Прафесія бацькоў", "Герой нашага часу", "Мой родны Слонім"; у 9 — 11 класах: "Мая Бацькаўшчына", "Яны змагаліся за Радзіму", "Ніхто не забыты, нішто не забыта".

Традыцыйнымі ў школе сталі "Сустрэчы пры свечках", на якіх вучні 9 — 11 класаў уголас дзеляцца сваімі думкамі, вядуць дыскусіі на такія тэмы, як "Каханне і сяброўства", "Служба ў арміі", "Мае адносіны да вайны" і г.д.

У школе дзейнічае інтэлектуальны клуб "Энка", па ініцыятыве якога праходзяць інтэлектуальныя гульні "Брэйн-рынг", "Свая гульня", "Што? Дзе? Калі?", "Кола гісторыі". У тэматыку гульняў уключаюцца і пытанні па гісторыі Слонімшчыны, Гродзеншчыны, Беларусі.

Папулярнасцю ў вучняў карыстаюцца спартыўныя секцыі па валейболу, баскетболу, агляды ОФП, заняткі ў тэхнічных гуртках, авіямадэляванне, пачатковае тэхнічнае мадэляванне.

На занятках тэхнічных гурткоў вучні знаёмяцца з жыццём і дзейнасцю вучоных, канструктараў, ваенных спецыялістаў. У секцыі авіямадэлявання вучні 2 — 8 класаў вырабляюць дзеючыя спартыўныя мадэлі самалётаў. Мадэлісты школы бяруць удзел і з'яўляюцца пераможцамі і прызёрамі гарадскіх і абласных спаборніцтваў. Работа ў гэтым кірунку дапамагае вучням у прафесійнай арыентацыі.

Выпрацоўцы практычных уменняў і навыкаў і важнейшых фізічных якасцей, неабходных юнакам, садзейнічаюць спартыўныя секцыі і гурткі, спаборніцтвы па мнагаборстве комплексу ГПА. Дні здароўя, паходы, агляды-конкурсы "Ану, хлопцы!", "Ану, дзяўчаты!"

Дзейсную дапамогу ў гэтым кірунку аказваюць шэфы — воінская часць 33933. Вучні школы наведваюць музеі баявой славы часці, удзельнічаюць у правядзенні святаў. Салдаты і афіцэры гэтай часці аказваюць дапамогу пры правядзенні Дня грамадзянскай абароны, прымаюць удзел у правядзенні ўрокаў мужнасці.

У нашай школе стала добрай традыцыяй праводзіць месячнік па патрыятычным выхаванні "Ёсць такая прафесія — абараняць Радзіму" (люты) і Вахту памяці (май). Вучні з'яўляюцца не толькі ўдзельнікамі ўсіх спраў, але і самі іх плануюць, распрацоўваюць. У іх правядзенні ўдзельнічаюць таксама бацькі, шэфы, прадстаўнікі грамадскасці.

Для абуджэння ў дзяцей патрыятычных пачуццяў падзеі мінулага маюць неацэннае значэнне. Аднак разам з гэтым не трэба забываць, што патрыятызм вучняў выяўляецца таксама і ў іх стаўленні да вучобы і працы, у гатоўнасці стаць свядомымі і высокакваліфікаванымі працаўнікамі і абарон- [illegible] дзейнасці гэтых людзей.

Культура міру ўяўляе сабой сістэму перакананняў і поглядаў, накіраваных на фарміраванне асобы з рысамі нацыянальнай свядомасці, беражлівых адносін да навакольнага свету і іншых людзей. У гэтым кірунку добра зарэкамендавалі сябе завочныя падарожжы, паходы, экскурсіі, сустрэчы з цікавымі людзьмі Слонімшчыны.

У школе распрацаваны турыстычныя маршруты для розных узроставых груп. Такія паходы даюць вучням магчымасць пазнаёміцца з памятнымі мясцінамі рэвалюцыйнай і баявой славы, даведацца пра сваіх землякоў — удзельнікаў вайны.

Плануючы работу, класныя кіраўнікі прадугледжваюць наведванне краязнаўчага музея, музеяў сярэдніх школ № 2 і 4. З вялікай цікавасцю школьнікі рыхтуюць і праводзяць падарожжы "Іх імёнамі названы вуліцы горада" і "Музей пад адкрытым небам", "Каменныя сведкі мінулага".

Адной з галін патрыятычнага выхавання з'яўляецца выхаванне экалагічнай культуры.

Азеляненне тэрыторыі школы, ачыстка возера ў мікрараёне — вось частка дзейнасці вучняў у гэтым кірунку. Экскурсіі на прыроду, займальныя экалагічныя конкурсы, віктарыны, агляды вырабаў з прыроднага матэрыялу, конкурсы малюнкаў і плакатаў — усё гэта накіравана на выхаванне экалагічнай культуры. Нельга выхаваць культуру, не прывіваючы любоў да навакольнай прыроды.

Мэтанакіраваная прыродаахоўная дзейнасць выхоўвае беражлівае стаўленне да прыроды роднага краю, пачуццё клапатлівага гаспадара сваёй "малой Радзі- [illegible] праводзілася выстава "Времен связующая нить", на якой былі прадстаўлены работы не толькі вучняў школы, але і іх бацькоў, бабуль, дзядуль.

У рамках міжнароднага фестывалю "Сябры-друзья" ў школе прайшла гульня-плаванне "Ветразі свету". Вучні 5 — 11 класаў разам з настаўнікамі, гасцямі (сярэдняя школа № 176 Мінска і сярэдняя школа № 292 Санкт-Пецярбурга) пабывалі на мысе Спадчыны (беларуская гасцёўня "Добры дзень у хату!), на экарыфе (інтэлектуальная гульня "Зялёная планета"), востраве Дабрыні (урок бесканфліктных узаемін), кантыненце Шчасця (спектакль-размова пры свечках "Хто выратуе Зямлю?"). Падчас спектакля-размовы вучні і госці школы чыталі ўласныя вершы пра мір, шукалі адказ на пытанне "Ці можна пазбегнуць войнаў як спосабу вырашэння канфлікту паміж народамі?", дзяліліся сваімі думкамі на гэты конт.

Алена КАВАЛЕЎСКАЯ,
намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце школы №9 Слоніма.

Не страціў беларускага духу

Шмат што змянілася за гэты час, нават сама назва навучальнай установы (з 1998 года ранейшы Беларускі гуманітарны адукацыйна-культурны цэнтр стаў называцца Нацыянальным дзяржаўным гуманітарным ліцэем імя Якуба Коласа), памянялася, на вялікі жаль, і частка нашых прафесійных выкладчыкаў.

Але ў той жа час мне вельмі прыемна адзначыць, што за гэтыя дзесяць гадоў ліцэй не страціў свайго адвечнага беларускага духу, а па ўзроўню адукацыі змяніўся толькі ў лепшы бок. Шмат у чым тут, безумоўна, трэба падзякаваць ліцэйскім настаўнікам, з дапамогай якіх выкладанне вядзецца заўжды на самым высокім узроўні. Сёння ў выкладчыцкім складзе ліцэя працуюць такія высокаадукаваныя і таленавітыя асобы, як Ул.Колас (намеснік дырэктара), Л.Баршчэўскі, М.Тычына, І.Шаладонаў, У.Емяльянчык, І.Сідарэнка, В.Сёмуха, П.Лойка, Н.Лойка, В.Сіўковіч, Л.Марозава, Ю.Касцюковіч, В.Дзядзюля, Т.Магучава і многія іншыя. Гэтыя людзі робяць усё магчымае, каб ліцэй квітнеў, а яго навучэнцы станавіліся сапраўднымі беларусамі і адукаванымі грамадзянамі сваёй краіны.

Навучэнцы, у сваю чаргу, апраўдваюць спадзяванні выкладчыкаў, асабліва ў галіне адукацыі. Пра гэта сведчаць штогадовыя шматлікія перамогі нашых ліцэістаў на рэспубліканскіх алімпіядах па беларускай мове, геаграфіі, гісторыі Беларусі, а таксама больш чым 90-працэнтнае паступленне выпускнікоў ліцэя ў лепшыя ВНУ Беларусі і свету.

Тым, хто хоча знайсці больш падрабязную інфармацыю пра ліцэй, яго выкладчыкаў і навучэнцаў, прапануецца прагледзець у Інтэрнеце сайт: www.bchs.unibe/.by.

Ірына ПАРХОМЕНКА,
навучэнка ліцэя.

Боль

Што ж вы, хлопчыкі, нарабілі...

Пэўна, сёння не знойдзеш замежнага дэтэктыва без эпізоду насілля. Забойства часам распісана з сатанінскім смакаваннем — цэлая інструкцыя да дзеяння. І няма ніводнага дня, каб у праграме тэлебачання не стаяў баявік. Ды назвы якія! Памятаеце, восенню, 29 верасня, па ГРТ дэтэктыў: "Забойства: курс для пачынаючых"...

На галаву чалавека абрушваецца жахлівае: хочаш жыць у шыкоўным асабняку, катацца на іншамарцы, піць віскі ў рэстаране, абсыпацца "зялёным даждж ом" — рабуй, забівай, бяры ўсё і адразу! Вось яна, злачынная, чужая, спажывецкая мараль. Амерыка даўно выкінула гэта сваё кінасмецце на памыйку, а мы купілі-падабралі духоўную ВІЧ-інфекцыю і распаўсюджваем яе.

Сталае пакаленне гэтай лухтой не купіш. А вось маладыя, якія не маюць дакладных арыенціраў, трапляюць на нажыўку. Ім падабаецца авантурнае, містычнае. Пад прэсам муці разбэшчваецца, калечыцца падатлівая душа, робіцца жорсткай, агрэсіўнай. Сваё дадае і наш нясхладны соцыум, дэфіцыт цяпла і ласкі ў сем'ях. І зводзяцца да нуля каштоўнасці чалавечага жыцця.

А потым з горыччу канстатуем, што злачыннасць маладзее. Што стала жыць неспакойна не толькі ў вялікіх гарадах, але і ў глухой вёсцы. Што ў ахвяры ўжо трапляюць безабаронныя дзядкі і бабулькі, якія адзінока дажываюць свой век у глыбінцы. Ужо нават школьнікі, што ўдзень крэйдай на дошцы выводзілі "род", "дабрыня", увечары катуюць прасам старэнькую (нясі грошы!), шпагатам душаць дзядка (кладзі на стол пенсію і медалі!) Ці ж мала пра гэта піша прэса? Ці чулі раней мы пра такую дзікасць?

Вось і гэтая страшная трагедыя, што адбылася мінулай восенню ў Вярховічах Камянецкага раёна, яшчэ на слыху ў людзей. Вёска літаральна была ўзбударажана: як такое магло здарыцца? Тут забілі двух пенсіянераў — мужа і жонку. З-за грошай. Уварваліся не заезджыя забойцы-рэцыдывісты, а сельскія хлопчыкі, лічы, яшчэ дзеці, вучні 11 класа Вярховіцкай сярэдняй школы. Ад удару нажа ў грудзі ўпаў на падлогу дзядок, а бабулю забілі прама ў ложку...

І, пэўна, толькі зараз, седзячы на мулкіх нарах у камеры Брэсцкага СІЗО, юнакі ўразумелі, што натварылі. Зломлены лёсы, перакрэслены мары. Не для іх будуць гучаць апошні школьны званок і вальс на выпускным балі. Наперадзе — судны дзень. І слёзы родных — мора болю, непаразумення. І як дакор — два свежыя ўзгоркі на вясковых могілках. Што ж вы, хлопчыкі, нарабілі!

Ніна ГАРАГЛЯД.

Памятаць — вечна

Медальёны адкрываюць тайну

У верасні-кастрычніку мінулага года на тэрыторыі Быхаўскага раёна працавала краязнаўчая пошукавая экспедыцыя вучняў школ і студэнтаў ВНУ Магілёва, членаў гісторыка-патрыятычнага пошукавага клуба "Віккру".

У ёй прымалі ўдзел вучні старшых класаў сярэдняй школы №27 Магілёва, абласнога ліцэя пры МДУ імя А.Куляшова, студэнты гістарычнага факультэта Магілёўскага дзяржаўнага універсітэта, а таксама студэнты будаўнічага факультэта тэхнічнага універсітэта.

Маршрут экспедыцыі пралягаў па месцах баёў 1941 года ў ваколіцах населеных пунктаў Быхаў — Следзюкі — Баркалабава. Байцы і кіраўнікі пошукавага атрада вывучылі матэрыялы Цэнтральнага архіва Міністэрства абароны Расіі, апыталі старажылаў аб падзеях апошняй вайны ў гэтых месцах, правялі разведвальны пошук на мясцовасці ў лесе і пойме Дняпра. Дзякуючы гэтаму ўстаноўлены падрабязнасці баявых дзеянняў з абодвух бакоў у месцы, дзе немцам упершыню на Магілёўшчыне ўдалося фарсіраваць Днепр і імкліва рушыць далей на ўсход. На месцы бою ў лесе знойдзены астанкі дзевяці воінаў Чырвонай Арміі, дэталі амуніцыі і рыштунку. Прозвішчы трох з іх устаноўлены па асабістых медальёнах, якія захаваліся.

Як жа развіваліся падзеі ў гэтых месцах амаль 60 год таму назад? Каб зразумець гэта, звернемся да архіўных матэрыялаў (ЦАМА РФ), успамінаў удзельнікаў і сведкаў падзей, вынікаў экспедыцыі.

...З 1 ліпеня 1941 года на ўчастку Дашкаўка — Быхаў — Рагачоў пачала займаць абарону 187-я стралковая дывізія палкоўніка І.І.Іванова (будучы Герой Савецкага Саюза). Гэта падраздзяленне на працягу тыдня змагло арганізаваць абарону па ўсходняму берагу Дняпра (на адлегласці 80 км) толькі тонкім ланцужком акопаў і асобных умацаваных участкаў, бо на большае не хапала сіл.

4 ліпеня нямецкія перадавыя часці танкавай групы Гудэрыяна выйшлі да Дняпра і завязалі баі. На ўчастку ж Дашкаўка — Баркалабава праціўнік толькі накопліваў сілы і рыхтаваўся да пераправы.

У ноч з 8 на 9 ліпеня 1941 года стралковыя палкі 187-й дывізіі, у адпаведнасці з загадам камандуючага 13-й арміі, апярэджваючы наступленне праціўніка, нанеслі ўдар па немцах. Пакінуўшы на ўсходнім беразе толькі баявую ахову, палкі арганізавалі пераправу праз Днепр і завязалі баі на заходнім беразе, каб авалодаць вёскамі Бароўка, Мокрае, Баркалабава. Два дні 292-гі і 338-ы стралковыя палкі практычна без артылерыйскай падтрымкі, наступаючы, спрабавалі авалодаць гэтымі пунктамі, але поспеху не мелі. Сканцэнтраваўшы сілы, 10-я матарызаваная і 4-я танкавая дывізіі немцаў перайшлі ў контрнаступленне і ў выніку жорсткага бою адкінулі нашу пяхоту, прыціснуўшы яе да Дняпра. Большая частка байцоў і камандзіраў стралковых батальёнаў пераправіцца назад ужо не змагла. Выканаўшы загад да канца, нашы салдаты вымушаны былі альбо загінуць на заходнім беразе, альбо здавацца ў палон, а астатнія — прабівацца на ўсход па аднаму ці невялікімі групамі.

У гэты ж час, ноччу з 9 на 10 ліпеня, разведка 10-й матарызаванай дывізіі немцаў, пераправіўшыся праз раку ў раёне Следзюкі, прайшла па нашай абароне і знішчыла баявую ахову (байцы знаходзіліся ў адзіночных акопах на ўскрайку лесу ў 10 — 20 м адзін ад другога) на стыку 292-га і 338-га старковых палкоў. Па ўспамінах старажыла вёскі Следзюкі А.Н.Махунова, "... ніякага бою ў лесе на дарозе з вёскі на паромную не было. Ноччу нямецкія дыверсанты захапілі нашых байцоў знянацку, паклалі на зямлю і перастралялі, а дарога засталася без аховы. Пасля акупацыі немцы прымусілі мясцовых жыхароў закапаць загінуўшых у варонках і акопах, дзе яны і ляжалі да гэтага часу".

Металашукальнік у лесе тут практычна не знаходзіць металу, на ўсёй плошчы каля 200 квадратных метраў знойдзены толькі гільзы ад нямецкага вінтпатрона і ад нашага артснарада. У патылічнай частцы галавы кожнага загінуўшага бачны кулявыя сляды, а ўнутры чэрапаў засталіся нямецкія пісталетныя кулі.

Вось прозвішчы байцоў з баявой аховы 292-га стралковага палка, якія пошукавікам удалося ўстанавіць па знойдзеных пры загінуўшых медальёнах:

Голуб Грыцько Паўлавіч, 1915 года нараджэння, чырвонаармеец, ураджэнец УССР, Чарнігаўскай вобл., Іваніцькага раёна, в.Іржаўка. Адрас сям'і той жа. Мабілізаваны Іваніцькім РВК (так у медальёне).

Слабадзянюк Іван Максімавіч, 1920 года нараджэння, чырвонаармеец УССР, Вінніцкай вобл., Вольгапольскага раёна, в.Страціеўка. Адрас сям'і той жа. Мабілізаваны Вольгапольскім РВК.

Гула Іван Пятровіч, 1920 года нараджэння, ураджэнец УССР, Вінніцкай вобл., Вольгапольскага раёна. п.Вольгаполь. Адрас сям'і той жа. Мабілізаваны Вольгапольскім РВК.

На наша запытанне па ўсіх трох адрасах з Украіны прыйшлі адказы. Піша родны брат загінуўшага на магілёўскай зямлі чырвонаармейца Слабадзянюка І.М.: "Дзякуй Вам за пошукавую работу, якую праводзіць атрад "Віккру". Ваша пісьмо пасля месяца пошукаў родных загінуўшага ў ліпені 1941 года Слабадзянюка І.М. знайшло мяне, яго роднага брата, у Кіеве, таму што ў яго вёсцы нікога з блізкіх не засталося. Як вы і меркавалі, брат сапраўды лічыўся і зараз лічыцца ў райвыканкаме прапаўшым без вестак. Але ні бацька, ні маці, ні два малодшыя браты, якіх ужо няма ў жывых, ніколі аб гэтым не даведаюцца. Засталіся ў жывых я, яго брат Сямён 1922 года нараджэння, і сястра Марыя 1924 года нараджэння, якая жыве ў другім раёне Вінніцкай вобласці. Ваша запрашэнне прыняць удзел у перазахаванні загінуўшых байцоў Чырвонай Арміі, у тым ліку і майго брата, я прымаю з глыбокай Вам удзячнасцю і прашу папярэдне паведаміць дату..."

Вось яшчэ адно пісьмо. Яго даслаў сын Р.П.Голуба Яўген Рыгоравіч з Крывога Рога:

"У жыцці маім, напэўна, не было больш радаснага дня, як той, калі я прачытаў Ваша пісьмо. Я і плакаў, і смяяўся ад радасці. Ваша пісьмо трапіла мне праз месяц... Мы пасылалі запыты на бацьку па ўсяму СССР. Нават у Беларусь, але адказы атрымлівалі адмоўныя. Паведамленне прыйшло, што мой бацька прапаў без вестак. Мне было ўсяго пяць гадоў, як ён пайшоў спачатку на перападрыхтоўку і адразу на вайну. Мама памерла, калі мне было два гады. Мяне выхаваў мой дзядуля Павел. Я вельмі ўдзячны Вам і Вашай групе... У мяне ёсць сын, ёсць дачка, пяць унукаў. Цяжка нам зараз жыць, але да бацькі прыеду. Прашу Вас, Мікалай Сяргеевіч, загадзя мне паведаміць, калі будзе перазахаванне, як да вас ехаць, куды... Нізкі паклон Вам, усёй групе".

А зусім нядаўна атрыманы і трэці адказ ад родзічаў І.П.Гула.

Звяртаемся да педагогаў і навучэнцаў, усіх жыхароў Беларусі з просьбай паведаміць любыя звесткі аб падзеях 1941 года ў Быхаўскім раёне на ўчастку Быхаў — Следзюкі — Баркалабава, а таксама аб лёсе салдат, якія прымалі ўдзел у тых баях, як з нашага, так і з нямецкага боку, па тэл. 22-16-20 (г.Магілёў) ці ў рэдакцыю "Настаўніцкай газеты".

Мікалай БАРЫСЕНКА,
загадчык сектара пошукавай работы Магілёўскага абласнога цэнтра турызму, краязнаўства і экскурсій.

Навука

Падарункі польскіх батанікаў

Сусветная флора налічвае каля 300 тысяч відаў раслін, якія могуць быць выкарыстаны чалавекам. У генафонд дэкаратыўных і лекавых раслін Цэнтральнага батанічнага сада Нацыянальнай акадэміі навук уключана каля 10 тысяч назваў. Пра важнасць вывучэння культурнай флоры дэкаратыўных раслін Беларусі гаварыў яшчэ М.І.Вавілаў, вядомы батанік і генетык. Наш Батанічны сад першы з краін былога Савецкага Саюза пачаў работу па вывучэнні культурнай флоры свайго рэгіёна. І цяпер айчынныя вучоныя-батанікі ўдзяляюць шмат увагі пытанню біяразнастайнасці дэкаратыўнай культурнай флоры не толькі нашай рэспублікі, але і сумежных дзяржаў. З мэтай вывучэння генафонду дэкаратыўных травяністых і драўняных раслін дэлегацыя беларускіх батанікаў не так даўно наведала батанічныя сады Польшчы.

На тэрыторыі гэтай суседняй нам краіны больш за 20 батанічных садоў (у нас на Беларусі толькі тры). Адным з важных кветкавых цэнтраў Польшчы лічыцца батанічны сад горада Скернявіцы (пад Варшавай). Шырока вядомыя яго інстытуты садаводства і кветкаводства. Апошні славіцца сваёй багатай калекцыяй цыбульных. Беларускія батанікі з цікавасцю азнаёміліся з калекцыяй аднагадовых і шматгадовых раслін і, канешне, цыбульнымі.

Потым шлях беларускай дэлегацыі праходзіў праз батанічны сад горада Вроцлава. Дзівосны па сваёй прыгажосці і арыгінальны па кампазіцыйным вырашэнні, Вроцлаўскі батанічны сад удзельнічае яшчэ і ў правядзенні адукацыйнай праграмы. На яго тэрыторыі ў старадаўнім будынку гатычнага стылю месціцца біялагічны факультэт універсітэта. Для выканання практычных і эксперыментальных работ студэнтам адведзены пэўныя ўчасткі саду. Там будучыя батанікі рэалізуюць свае самыя смелыя праекты па аранжыроўцы і дызайне. Палёт фантазіі, ігра ўяўлення і майстэрства кветкаводаў даюць магчымасць на аснове самых простых матэрыялаў — спіц, канатаў, плеценых каркасаў, вяровачак — ствараць цудоўныя кветкавыя кампазіцыі. Недалёка ад участка, дзе дэманструюцца гэтыя работы, ёсць "клас пад адкрытым небам". Тут за партамі пад сімвалічным пластыкавым навесам у атачэнні прыроды праходзяць заняткі.

Як выявілася, у Вроцлаўскім батанічным садзе шмат незвычайных запамінальных куткоў. Напрыклад, выстава рэшткаў акамянелых дрэў — прышэльцаў з мінулага, равеснікаў дыназаўраў. Музей знаходзіцца ў галерэі, якая злучае галоўны будынак з аранжарэяй. Са сцен на наведвальнікаў "глядзяць" жывёлы мезазойскай, кайназойскай і іншых эраў мінулага. Дапаўняюць пейзажы маляўнічыя выявы раслін тых эпох. А ўнізе, на паліцах, быццам у пацвярджэнне намаляваным карцінам, выстаўлены акамянелыя рэшткі раслін і жывёл (іх многія гады збіралі па ўсім свеце).

Наведалі беларускія батанікі і прыватныя гадавальнікі, размешчаныя паміж Вроцлавам і Кракавам. Там яны азнаёміліся з пасадкамі драўняных раслін новых форм. Калекцыянеры падзяліліся пасадачным матэрыялам хвойных і клемацісаў, расказалі пра выкарыстоўваемыя ноу-хау ў галіне агратэхнікі.

Вельмі цікавым было наведванне буйнейшага кветкавага аптовага рынку Польшчы. Туды з'язджаюцца бізнесмены з розных краін, у тым ліку Галандыі — традыцыйнай заканадаўцы моды кветак. На рынку можна ўбачыць "зрэзку" (свежыя кветкі), кветкава-гаршковыя расліны (у прыватнасці, цыкламены, кратоны, хрызантэмы і інш.), штучныя кветкі, а таксама безліч усялякіх рэчаў для аранжыроўкі: разнастайныя каркасы, каляровую паперу, стужкі, падставачкі, апырсквальнікі, біяфлору і многае іншае. Матэрыялы вельмі добрай якасці. Штогод на сусветным рынку з'яўляюцца новыя гатункі дэкаратыўных раслін, якія становяцца вельмі папулярнымі. Сёлета асабліва моднымі былі ампельныя аднагадовыя расліны і стракаталістыя шматгадовыя.

Упершыню дэлегацыю беларускіх кветкаводаў сустракалі не толькі ў Вроцлаўскім батанічным садзе, але і ў Люблінскім. Польскія калегі выказвалі шкадаванне, што з Беларуссю яшчэ не вельмі добра адладжаны навуковыя кантакты. Хоць з Літвой, Латвіяй і Украінай іх звязваюць ужо доўгія гады сумеснай плённай працы.

Кожны батанічны сад Польшчы нечым адметны. Люблінскі знакаміты новым альпінарыем, дзе штучны ручай імчыць па крузе з такой хуткасцю і шумам, што ствараецца ўражанне, быццам знаходзішся ў Карпацкіх гарах.

Падарункаў было шмат. Беларускія батанікі прывезлі каля 80 найменняў новых відаў і форм: дрэвы, сцелістыя па зямлі карлікавыя хвойныя расліны (арыгінальнай афарбоўкі елачкі, што вырастаюць не больш чым на 50 см), ядловец, кветкавыя шматгадовыя, лекавыя расліны і г.д. Аранжарэя ЦБС папоўніцца калекцыяй плюшчоў, якая ўключае больш за 30 новых відаў.

— Мы азнаёміліся з генафондам батанічных садоў Польшчы для таго, каб скласці банк даных па раслінах сумежных дзяржаў, — расказала намеснік загадчыцы лабараторыі інтрадукцыі і селекцыі арнаментальных раслін кандыдат біялагічных навук Наталля Міхайлаўна Луніна. — Паміж батанікамі і кветкаводамі ўсіх батанічных садоў свету існуе неафіцыйная дамоўленасць аб бясплатным узаемаабмене раслінамі. На Беларусі сабрана добрая калекцыя кветкавых шматгадовых травяністых раслін. Аднак нам неабходна было дапоўніць генафонд стракаталістымі формамі, новымі сучаснымі разнавіднасцямі хвойных, ампельнымі раслінамі (звісаючымі і вітковымі) тыпу ампельнай герані, сульфініі, пятуніі і г.д. Дзякуючы паездцы нам удалося пазнаёміцца з новымі прыёмамі ландшафтнай архітэктуры, аранжыроўкі і прывезці ў наш сад цікавыя віды і сарты лекавых, дэкаратыўных шматгадовых і пакаёвых раслін.

Сняжана МІХАЙЛОЎСКАЯ.

На шляхах рэформы

"Калі не я, то хто ж?"

Пачынаю свае нататкі і лаўлю сябе на думцы: а ці не зашмат мы пішам пра гімназіі і ліцэі. Існуе шмат добрых школ, у якіх працуюць выдатныя настаўнікі, выпускнікі паспяхова вытрымліваюць экзамены ва універсітэты. Ды, шчыра кажучы, хіба іншы раз навучальныя ўстановы новага тыпу не вымушаны працаваць не столькі на адораных дзяцей, колькі на тых, чые бацькі маюць магчымасць дапамагчы ўстанове матэрыяльна?.. Памятаю падзеі дзевяцігадовай даўнасці, калі ў новым мікрараёне стварылі на базе новай школы гімназію і дзяцей з класаў "А", "Б" і "В" пакінулі, а астатніх... накіравалі ў суседнюю школу. Чаму я пра сумнае? Ды нейкі халадок у маёй душы да ўстаноў новага тыпу існаваў усе гэтыя гады. І тым больш прыемна, што нядаўна пабыла ў гімназіі, якая мяне вельмі ўразіла.

Цікавасць да Светлагорскай гімназіі з'явілася ў мяне некалькі гадоў таму. Даўні таленавіты аўтар нашай газеты Галіна Капецкая працуе тут настаўніцай хіміі. Вось я і падумала: дык што ж гэта за такая ўстанова, што ўжываюцца ў адным творчым чалавеку і хімік, і лірык? Прыехала ў камандзіроўку, уключаю тэлевізар — па мясцовым тэлебачанні перадача пра гімназію. Зусім маладая, стройная жанчына — завуч Тамара Васільеўна Гаўрыленка — разважае пра перавагі дзесяцібальнай сістэмы адзнак. Потым высвятляецца, што завучу на пятнаццаць гадоў менш, чым я падумала. Рэдакцыйная пошта прыносіць скаргі, што жонкі дырэктараў — "вясельныя генералы". А ў Светлагорскай гімназіі — карціна зусім іншая. Пётр Міхайлавіч Кулакоўскі — кіраўнік, патрабавальны да ўсіх. І мае вельмі сціплы кабінет, я нават здзівілася. Хаця дырэктарам з'яўляецца 23 гады.

У адрозненне ад сталіцы спецыяльны будынак для гімназіі ў Светлагорску ніхто не будаваў. Была сёмая школа з моцным выкладчыцкім калектывам, з таленавітымі вучнямі, адзін аднаго знайшлі настаўнікі, якія хочуць вучыць, і дзеці, якія хочуць вучыцца. Крыху забягаючы наперад, скажу, што ў мінскім аўтобусе зусім выпадковая спадарожніца ці не дзве гадзіны расказвала мне пра сёмую школу, якую закончылі дзве яе дачкі. І даволі няблага ўладкаваліся ў Мінску.

Час стварэння гімназіі супаў з цяжкім часам для горада. Гэта быў 1997 год. Момант драматычны і адначасова аптымістычны — гораду, як паветра, быў патрэбны культурны і адукацыйны цэнтр. Дык чаму ж не паспрабаваць зрабіць яго на базе школы, стварыць такую ўстанову, дзе б сярод змроку самых чорных прагнозаў успыхнуў прамень святла, каб юныя светлагарчане сказалі ўсім — мы таленавітыя і здольныя, і мы зрабілі ўсё магчымае, каб стварыць свайму гораду імідж інтэлектуальнага цэнтра. І гэта зусім не патэтыка, нават журналісты, у той час Светлагорск асацыяваўся ў нас толькі з адной падзеяй.

Як сказала мне ў размове Тамара Васільеўна Гаўрыленка, кожны педагог школы працуе па прынцыпе — "Калі не я, то хто ж?". Узяць тыя ж алімпіяды. Па вялікім рахунку, кожны настаўнік можа падрыхтаваць сваіх вучняў. Трэба толькі захапіць іх прадметам, зрабіць свой навуковы прагноз.

Другі момант у рабоце педагогаў — усе ведаюць, што таленавітыя дзеці маюць не заўсёды такі ж "таленавіты" характар... Як тут быць? Пасля больш дваццаці гадоў працы ў школе Тамара Васільеўна прыйшла да вываду — ніколі і ні пры якіх абставінах нельга зводзіць рахункі з дзецьмі.

У той жа час у гімназіі дзеці паважаюць педагогаў, імкнуцца іх зразумець. Такі вось тандэм.

Што цікава — здольнае дзіця выдзяляецца з самых першых класаў. Ну не хапала Аляксею Балушкіну двух месяцаў да першага класа. Тата яго і кажа Тамары Васільеўне: "Ну а калі б хлопчык раней тэрміну нарадзіўся, вы б узялі яго?" Узялі. Гэты аргумент падзейнічаў. Зараз Аляксей — студэнт факультэта прыкладной матэматыкі БДУ. Як і Кірыл Кузьмін, хлопчык з зусім сціплай сям'і. На філфак паступіла пазалетась пераможца рэспубліканскай алімпіяды Таня Хомчанка.

Два гады таму юныя гімназісты перамаглі ў рэспубліканскім шахматным турніры, пасля чаго паехалі ў Швецыю.

У гімназіі ёсць танцавальная студыя, студыя выяўленчага мастацтва — гэта дае магчымасць вучню развіваць свае здольнасці не толькі ў плане навучання, а і ўсебакова. (Я б, напрыклад, увогуле зрабіла танцы прадметам).

Тамара Васільеўна вельмі прасіла мяне хаця б назваць лепшых педагогаў школы. Спіс у блакноце атрымаўся на некалькі старонак. Але ж рукапісы не гараць... А некаторых называю. Гэта рускія філолагі Людміла Іванаўна Рабіс, Жанна Уладзіміраўна Балыка; беларусавед, яна ж і завуч па выхаваўчай рабоце, Надзея Іванаўна Туркевіч; матэматыкі Жанна Арсеньеўна Зінчанка і Мальвіна Антонаўна Зялёная; майстры пачатковай школы Ніна Паўлаўна Шлапакова, Іна Антонаўна Кожухава, Тамара Міхайлаўна Кузьміна; географы Мікалай Цярэнцьевіч Яльчык, ён жа сацыяльны педагог, Таццяна Аляксандраўна Ганчарык... Наўмысна стаўлю шматкроп'е.

З дырэктарам гімназіі Пятром Міхайлавічам Кулакоўскім мы размаўлялі "пра справы нашы паўсядзённыя". Фізік па адукацыі, кіраўнік ён прынцыповы і дзелавы. Прадмет выкладае свой у старэйшых класах — там, дзе больш складана. На рабочым стале — падручнікі. Ведаеце, што сказаў: "Ніколі не шкадаваў, што стаў настаўнікам фізікі". Сваіх вучняў марыць бачыць прафесіяналамі — "шмат дарослых людзей не ўмеюць працаваць". Галоўная рыса гімназічнай адукацыі — "якасная падрыхтоўка да жыцця". Вышэйшая адукацыя — "не самамэта, трэба вучыцца з ёй дастойна жыць".

Фінансаванне адукацыі недастатковае, але трэба разумна размеркаваць тое, што ёсць. Тры ўрокі фізкультуры вельмі добра глядзяцца на паперы. Чыста сімвалічная розніца ў аплаце працы настаўнікаў вышэйшай і першай катэгорыі. З кожным годам расце колькасць розных справаздач і дакладаў. Усе гэтыя моманты, на думку Пятра Міхайлавіча, перашкаджаюць гімназіі развівацца далей. Хацелася б бачыць у сябе і выкладчыкаў з Гомеля, Мінска, але для гэтага патрэбны сродкі. Вялікае жаданне ў настаўнікаў падтрымліваць адораных дзяцей — не ўсе яны з забяспечаных сем'яў. Штосьці ў гэтым напрамку робіцца, але мала.

І ўсё ж такі правінцыяльная (ці мо, лепш сказаць, рэгіянальная?) гімназія развіваецца. А ў нечым нават дае фору абласным і сталічным адукацыйным установам. "Калі не я, то хто ж?" Па гэтым прынцыпе, па якім жывуць самі, вучаць педагогі са Светлагорска і сваіх дзяцей.

Ала ШАЎЦОВА.

Новыя навучальныя тэхналогіі: вопыт

Праектная методыка — мастацтва планавання

У сярэдняй школе № 2 Асіповічаў вучні пачынаюць вывучаць англійскую мову з падрыхтоўчага класа. Як правіла, зацікавіць дзяцей нескладана. А вось як падтрымліваць гэтую цікавасць на працягу 9 — 11 гадоў? Толькі ўкараняючы новыя формы навучання, новыя тэхналогіі, адной з якіх з'ўляецца праектная методыка. Менавіта яна з'ўляецца той формай, праз якую рэалізуецца мастацтва планавання, вынаходніцтва, тварэння, выканання і афармлення.

Упершыню настаўнікі школы пазнаёміліся з праектнай методыкай у 1996 годзе на семінары ў Мінску, дзе з дакладам выступіла В.Н.Багародзіцкая, аўтар расійскага падручніка па гэтай методыцы.

У школе ідэю выкарыстання праектнай методыкі падтрымалі Л.А.Шабаліна, Л.В.Смірнова, Т.А.Мандароўская. Узначаліла творчую групу Н.Б.Іванова. Удзельнікі групы арганізавалі дэталёвае вывучэнне гэтай методыкі, узаемнае наведванне ўрокаў, абмеркаванне навінак літаратуры. Сталі традыцыяй выставы найбольш удалых праектаў. Вучні асабліва ўпадабалі тое, што, папершае, методыка характарызуецца высокай камунікатыўнасцю, прапануе выказванне вучнямі сваіх уласных меркаванняў, актыўнае ўключэнне іх у жыццёвую рэальнасць, выхоўвае пачуццё асабістай адказнасці за поспехі ў вучобе. Падругое, яна заснавана на цыклічнай арганізацыі навучальнага працэсу, і кожны асобны цыкл разглядаецца як закончаны, самастойны перыяд навучання, накіраваны на вырашэнне канкрэтнай задачы ў дасягненні агульнай мэты авалодання замежнай мовай.

Вучні таксама зацікавіліся работай па новай методыцы. Бо праект прадугледжвае работу, якую патрэбна планаваць і рэалізоўваць самастойна і ў якой маўленчыя ўзаеміны ўплецены ў інтэлектуальна-эмацыянальны кантэкст іншага віду дзейнасці (гульні, падарожжы і інш.). Дзеці зразумелі, што праектаванне дае ім магчымасць творча мысліць, самастойна планаваць свае дзеянні, прагназуючы магчымыя варыянты вырашэння задач, якія стаяць перад імі, эстэтычна рэалізуючы засвоеныя імі сродкі і спосабы работы. Такая работа прадугледжвае як індывідуальную творчасць, так і работу ў парах, групах.

Неўзабаве з'явіліся першыя вынікі — павысіўся ўзровень уменняў і навыкаў гутарковай мовы вучняў. Члены журы абласных і рэспубліканскіх алімпіяд, дзе прымалі ўдзел вучаніцы 11 класа Ю.Самусёва і А.Нікольцава, адзначалі выдатнае валоданне вуснай мовай. Самі дзяўчынкі лічаць, што работа над праектамі дае магчымасць у большай ступені разняволіцца, значна павялічыць лексічны запас, пашырыць і паглыбіць веды па вывучаемых пытаннях, навучыцца паводзіць сябе перад аўдыторыяй, дзе патрабуецца выключная канцэнтрацыя, добрая рэакцыя.

Адным з першых быў падрыхтаваны праект "Даведнік па горадзе Асіповічы", дзе былі сабраны і абагульнены матэрыялы па гісторыі горада, гісторыі будаўніцтва чыгункі, пра герояў Вялікай Айчыннай вайны і іх подзвігі, здзейсненыя ў нашым горадзе. За час працы па апісанай методыцы падрыхтавана шмат праектаў па розных тэмах, у тым ліку апытанні грамадскай думкі, праекты "Праблемы моладзі", "Прафесійны выбар вучняў старэйшых класаў школы", "Славутыя музеі свету", "Беларускія звычаі і традыцыі", "Нашы любімыя фільмы", "Энцыклапедыі рэдкіх прафесій" і да т.п.

Што ж больш за ўсё прываблівае настаўнікаў у праектнай методыцы? Па-першае, тое, што яна садзейнічае выкарыстанню аўтэнтычнага матэрыялу. Па-другое, вучыць самастойна працаваць над моўным матэрыялам, аналізаваць і абагульняць яго, выбіраючы тое, што ўяўляе найвялікшую цікавасць, і, нарэшце, дае магчымасць параўнаць праекты розных гадоў па падобных тэмах. Адзначаючы эфектыўнасць праектнай методыкі, большасць настаўнікаў англійскай мовы Асіповіцкай сярэдняй школы № 2 выкарыстоўвае яе пры рабоце з вучнямі. Захапіліся ёю і іншыя настаўнікі-прадметнікі. Вось што расказала настаўніца рускай мовы і літаратуры А.Б.Яфрэмава: "З праектнай методыкай я пазнаёмілася на ўроку англійскай мовы. Мне яна спадабалася самастойнасцю, мэтанакіраванасцю, выдатна спланаванай работай вучняў. Лічу, што ў Праграме па рускай літаратуры шмат тэм, якія даюць магчымасць школьнікам праявіць сябе, таму мы вырашылі правесці ўрок па тэме "Вот и 20-й кончается век" (на аснове паэзіі канца 20-га стагоддзя). Спачатку правялі анкетаванне сярод вучняў, тым самым выбралі імёны паэтаў, вершы якіх, на наш погляд, будуць гучаць у новым веку. Падлеткі аб'ядналіся ў групы, працавалі з захапленнем. У выніку мы паказалі ўрок-праект, прапанавалі паэтычную хрэстаматыю для вучняў старэйшых класаў. Упэўнена, што гэты ўрок надоўга застанецца ў іх памяці".

Канешне, не ўсё яшчэ атрымліваецца, цяжкасцей хапае, і ў асноўным тэхнічнага характару: недастатковае аснашчэнне школы размнажальнай тэхнікай, сучаснай літаратурай на англійскай мове, якая ахоплівае разнастайныя сферы (у тым ліку мастацтва, навуку) і дае карціну жыцця сучасных англамоўных краін. Але ўсё можна пераадолець, калі падыходзіць да работы з жаданнем, з творчым агеньком. Нездарма кажуць, што "дарогу адолее той, хто ідзе".

І.ХАДЗЬКО,
метадыст вучэбна-метадычнага кабінета аддзела адукацыі Асіповіцкага райвыканкама.

Імя ў літаратуры

Вандроўка ў родны кут

Васіль Жуковіч — даўно ўжо мінчанін, але сувязі з родным краем не губляе, часта вядзе яго дарога ў Камянеччыну. Тут радзімы пачатак, выток:

Вяртанне
маё непазбежна.
Вяртанне
ад спасціжэння свету
Да вас, дрэвы
майго сяла.
Як проста ўсё
і як мудра:
Ля грэблі —
каравыя вербы.
На могілках —
сосны —
Дрэвы майго сяла.

Вось і нядаўна яго (ён прыехаў разам з жонкай Верай Мікалаеўнай) сустракалі землякі, прыхільнікі творчасці паэта. Сустрэча адбылася ў райцэнтры, у Камянецкай бібліятэцы. На яе прыйшлі мясцовыя школьнікі, інтэлігенцыя. Пра Васіля Жуковіча, яго творчасць расказаў сакратар Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Алесь Каско. Ён адзначыў, што вершы паэта — усхваляваныя водгукі на вострыя, актуальныя праблемы сучаснага жыцця. Паэт страсна выступае за справядлівасць у грамадстве, за нацыянальнае адраджэнне. Ён не ўмее крывіць душой. Гранічна шчыры, адкрыты, кажа праўду ў вочы, хоць таму-сяму тая праўда муляе. Паэтычныя зборнікі "Паклон", "Мелодыя святла", "Суседства", "Цана цішыні", "Твая місія", "Разняволенне", аўтабіяграфічная аповесць "Як адна вясна", шматлікія кніжкі для дзяцей — далёка не поўны пералік таго, што выйшла з-пад ягонага пяра. Яму падуладны многія жанры, ён выступае як перакладчык, піша рэцэнзіі на кнігі сучасных беларускіх паэтаў. Працуючы зараз у рэдакцыі часопіса "Полымя", Васіль Жуковіч рупіцца, каб часцей на старонках яго з'яўляліся творы паэтаў-берасцейцаў.

А потым гаварыў сам паэт. Чытаў вершы. "Дарога ў жыццё", "Пропуск на радзіму" — усё гэта народжана настальгіяй па родным Забалацці, пушчанскім хутары:

Не пазнаць,
дзе сядзіба была.
Не пазнаць,
дзе і хата стаяла.
Толькі памяць
цябе зберагла,
Толькі памяць
цябе й захавала.

Былі ўдзячныя апладысменты, вершы паэта чыталі вучні. Па вачах шаноўнага госця было бачна — ён прыемна здзіўлены. А потым — пытанні. Не так часта бачаць дзеці ў правінцыі паэтаў... Як вы ставіцеся да творчасці Уладзіміра Караткевіча? Сваёй жонцы ў каханні вы прызнаваліся вершамі ці прозай? Ці хутка з'явіцца ў кнігарні ваша новая кніга? (На сустрэчы Васіль Жуковіч паказаў сігнальны экземпляр яе). На чым пішаце вершы?

— На аблоках, на снезе, — усміхаючыся, казаў паэт.

Дарылі яму кветкі, а каб атрымаць жаданы аўтограф на кніжцы, утварылася чарга...

Вандроўка ў родны кут, душэўна-даверлівая размова не раз прыгадаюцца паэту ў сталіцы, адгукнуцца ў сэрцы мелодыяй святла — шчымлівым вершам на найлагоднейшай матчынай мове.

Ніна ГАРАГЛЯД.
Фота Мікалая ШУМА.

Сталічная адукацыя

"Дапамажы мне ўсё зрабіць самому"

Сёння ў свеце працуе шмат школ па сістэме Мантэсоры, некаторыя вышэйшыя навучальныя ўстановы рыхтуюць Мантэсоры-настаўнікаў. Паслядоўнікі педагагічнай сістэмы М.Мантэсоры ёсць і на Беларусі. Прыкладам практычнага ўвядзення сістэмы М.Мантэсоры з'ўляецца дзіцячы сад №368, які знаходзіцца ў Фрунзенскім раёне Мінска.

З адзінаццаці груп дзіцячага садка чатыры займаюцца па сістэме Мантэсоры. З імі працуюць шэсць выхавацеляў і чатыры лагапеды. Паводле методыкі Мантэсоры дзеці павінны быць свабоднымі ў выбары дзейнасці, таму праца выхавацеляў у рамках новай педагагічнай тэхналогіі скіравана на пяць яе відаў: сенсорыка, матэматыка, навучанне грамаце, матэрыялы практычнага жыцця і экалогія. У групах займаецца па 13 — 14 чалавек, прычым рознага ўзросту. Старэйшыя дапамагаюць малодшым. Дэвізам з'ўляецца — "Дапамажы мне ўсё зрабіць самому". Дзейнасць выхавацеля зводзіцца да стварэння асяроддзя, у якім дзіця можа праявіць сваю самастойнасць. Вялікае значэнне надаецца дыдактычнаму матэрыялу, бо менавіта яго наяўнасць прыводзіць сістэму ў рух. Па словах загадчыцы дзіцячага садка №368 Маі Афанасьеўны Козыр, пачынаць працу ў новым накірунку было цяжка: не было адпаведных умоў. Але з цягам часу з дапамогай немца Карла Зандэра і ўласнымі намаганнямі дыдактычны матэрыял удалося сабраць. Пры яго дапамозе выхаванцы вучацца адчуваць і разумець навакольны свет і ўласнае жыццё. Дзіця мае права выбару месца, часу і віду дзейнасці, яно самастойна вырашае, чым будзе займацца. Гэта зрабіць лёгка, таму што дыдактычны матэрыял заўсёды адкрыты і даступны. Тут не патрэбны дазвол выхавацеля. Дзеці з'ўляюцца паўнапраўнымі гаспадарамі свайго пакоя. У сістэме Мантэсоры ёсць асаблівасць: кожная рэч мае сваё месца, прызначэнне і абавязкова павінна быць у адным экзэмпляры. Гэта ўспрымаецца як норма і, напрыклад, сваркі за цацку не пачуеш. У дзяцей выхоўваецца самастойнасць і індывідуальнасць і ў той жа час — павага да іншага. Асноўнымі правіламі ў дзіцячым калектыве з'ўляюцца: не знішчай, не перашкаджай асобе, якая працуе, не рабі нічога, што не лагічна.

У кожнай групе працуе лагапед, у задачы якога ўваходзіць навучыць дзіця правільна гаварыць. Пры гэтым ён выкарыстоўвае нагляднасць: таблічкі, малюнкі. Чытаць дзеці вучацца па прынцыпу "ад меншага да большага": спачатку чытаюць двухскладовыя словы, потым — трохскладовыя і г.д. У групах існуе адзін дзень практычнага жыцця, калі дзеці займаюцца бытавымі справамі (пякуць пячэнне, вучацца прышываць гузікі, прыбіраюць у пакоі). Сістэма Мантэсоры — адкрытая мадэль, таму бацькі могуць прыняць удзел у занятках.

Існуе, праўда, праблема пераемнасці паміж дзіцячым садком і школай. Выхаванцы гэтага садка ідуць у школу з выдатнай падрыхтоўкай, а школа не можа даць ім магчымасці развівацца далей, арыентуючыся на сярэдняга вучня. Але, тым не менш, групы, якія працуюць па сістэме М.Мантэсоры, набіраюцца ў садку №368 ужо шосты год. Бацькі вельмі ўдзячны выхавацелям і чым могуць дапамагаюць ім: у гэтым годзе іх намаганнямі быў укамплектаваны новы пакой групы, які працуе па сістэме Мантэсоры. Дзіцячы садок падтрымлівае аддзел адукацыі ў асобе Галіны Мітрафанаўны Васелені — загадчыцы аддзела адукацыі Фрунзенскага раёна.

Тое, што дзіцячы садок №368 — не адзіная дашкольная ўстанова, якая працуе па сістэме М.Мантэсоры (ёсць дзіцячыя сады №327, №395), пацвярджае што гэтая сістэма прымальная для нашых умоў.

На жаль, у нашых педагагічных установах яшчэ не рыхтуюць Мантэсоры-настаўнікаў. Але гэта не перашкаджае прагрэсіўнаму распаўсюджванню новай педагагічнай тэхналогіі на Беларусі.

Вольга ДУБОЎСКАЯ.

Паралелі: музейная педагогіка

Многае можа каардынатар

На старонках педагагічных (ды і не толькі) выданняў ажыўлена абмяркоўваюцца пытанні стварэння школы будучага, бо іменна на гэта і напраўлена рэформа школы. Але і розныя новыя тэхналогіі, і новая дзесяцібальная ацэнка ведаў вучняў, і новыя падручнікі — усё гэта складнікі класна-ўрочнай сістэмы, і накіраваны яны на яе ўдасканаленне. Я зусім не хачу сказаць, што класна-ўрочная сістэма — гэта дрэнна. Але, калі мы жадаем наблізіць веды нашых вучняў да сучасных патрабаванняў, навучыць іх самастойна набываць інфармацыю, калі мы хочам бачыць сваіх выхаванцаў не проста носьбітамі гэтай інфармацыі, а, наадварот, каб інфармацыя служыла развіццю асобы, фарміраванню яе поглядаў, выхоўвала яе, мы павінны шукаць для сістэмы адукацыі дадатковыя шляхі. На мой погляд, такія задачы могуць дапамагчы вырашыць бібліятэкі, тэатры і музеі. Іх работа павінна быць не дапаўняючай, а раўнапраўнай складаючай часткай адукацыі.

У нашай краіне шмат цудоўных музеяў, іх супрацоўнікі праводзяць цікавыя экскурсіі. (Дарэчы, хачу запрасіць вас у музей "Бездзежскія фартушкі" і "Музей народных промыслаў", якія размешчаны ў Іванаўскім раёне Брэсцкай вобласці. Тут вы атрымаеце сапраўдную асалоду ад сустрэчы з мастацтвам Палесся!). Але каб музеі маглі поўнасцю выконваць сваю адукацыйную ролю, а не быць толькі скарбніцай твораў мастацтва, яны павінны працаваць у кантакце з педагогамі, мець спецыяльна распрацаваныя адукацыйна-асветніцкія праграмы. Напэўна, каардынацыяй гэтай работы павінен займацца кваліфікаваны педагог пры аддзеле адукацыі. Я ж хачу пазнаёміць зацікаўленых больш падрабязна з арганізацыяй такой работы ў Кёльне.

Гэта, мяркую, дасць пэўную інфармацыю для роздуму.

ПРАГРАМЫ германскай музейнай школы знаходзяцца ў цеснай сувязі са школьнымі. У цесным кантакце з настаўнікамі-прадметнікамі абмяркоўваюцца формы і метады кантролю, планаванне, формы падачы інфармацыі. Музейныя заняткі — гэта важная частка школьнай праграмы. Яны могуць уяўляць сабой аднаразовае наведванне музея альбо нейкага гістарычнага месца, цэлую сістэму наведванняў ці выкананне нейкай практычнай задачы. Каб павысіць педагагічнае ўздзеянне твораў мастацтва на вучняў, выкарыстоўваюцца аўдыё-візуальныя сродкі навучання: дыяпазітывы, відэафільмы, мадэлі, табліцы, карты, рабочыя сшыткі або лісткі.

Заняткі ў музейнай школе складаюцца з агляду твораў мастацтва і вобразна-практычнай работы ў майстэрнях, якія існуюць пры музеях. Пры гэтым вырашаюцца шматлікія задачы: практычная работа можа выступаць у якасці матывацыі вывучэння мастацкага твора, фактара, што паглыбляе тэарэтычныя веды, надае сэнс знаёмству з творам мастацтва.

Напрыклад, тэмы ў Вольраф-Рыхарц музеі ахопліваюць гісторыю ад ікон сярэднявечча праз нідэрландскі і фламанскі жывапіс XVI — XVII стагоддзя да нямецкага і французскага жывапісу XIX ст. Выкарыстоўвачы метад параўнання, тут разглядаюцца, напрыклад, наступныя пытанні: якімі сродкамі перадаецца эфект прасторы ў ландшафце, выкарыстанне розных мастацкіх сродкаў пры стварэнні мужчынскіх і жаночых вобразаў. Пры вывучэнні партрэта XV — XVI ст. высвятляецца, якім чынам вопратка, акружаючыя рэчы, міміка, жэсты дапамагаюць характарызаваць чалавека.

Цэнтрам агляду ў музеі Людзвіга з'яўляецца майстэрства экспрэсіянізму і поп-арт, галоўныя тэмы і напрамкі, тэхнікі, якія пры гэтым выкарыстоўваюцца. Напрыклад, на занятках разглядаецца пераход ад рэалізму да неарэалізму і сюррэалізму. Творы мастацтва разглядаюцца ў розных аспектах: узаемадзеянне фарбаў, іх супрацьлегласці, роля адценняў у жывапісе, манахромны жывапіс. Творы параўноўваюцца не толькі ў межах мастацтва XX ст., але таксама і шляхам параўнання сучаснага мастацтва з мастацтвам, напрыклад, сярэднявечча (у Вольраф-Рыхарц музеі).

У экспазіцыі Рымска-Германскага музея шырока прадстаўлены экспанаты каменнага, бронзавага і жалезнага вякоў, а побач цікавыя выставы рымскіх, кайзераўскіх часоў, асабліва тыя, што расказваюць пра цывілізацыю Кёльна. Тут праводзяцца спецыяльныя заняткі па наступных тэмах: пабудова і абсталяванне жылля, сталовыя прыборы, вопратка і прадметы асабістай гігіены, падарожжа па вуліцах Кёльна рымскіх часоў. Пасля агляду аб'ектаў музея вучні знаёмяцца з сістэмай водазабеспячэння горада непасрэдна ў горадзе, прысутнічаюць пры правядзенні археалагічных раскопак, якія ажыццяўляюцца пад Кёльнскай ратушай. Акрамя гэтага, у наведвальнікаў музейнай школы ёсць магчымасць паглядзець старажытныя захаванні рымскіх часоў, якія знаходзяцца пад сярэднявечнай царквой Святога Сэверэна.

Аглядам экспазіцыі музея горада Кёльна заканчваецца вывучэнне тэм эпохі сярэднявечча. У час заняткаў наведваюцца і вывучаюцца рэшткі гарадской сцяны, ратуша, мемарыял яўрэйскага квартала. Другой ступені навучання прапаноўваюцца наступныя тэмы: "Кёльн у XIX ст.", "Кёльн у гады першай сусветнай вайны і Веймарскай рэспублікі". Асаблівая ўвага надаецца вывучэнню тэмы "Жыццё яўрэяў у Кёльне".

Заняткі ў Раўтэнштраўх-Джост музеі, адзіным музеі народнага мастацтва зямлі Паўночная Вестфалія, ёсць магчымасць пазнаёміцца з мастацтвам краін, якія знаходзяцца за межамі Еўропы, развіваць павагу да чужой культуры, магчыма, скарэкціраваць існуючыя стэрэатыпы ва ўспрыманні іншых культур, абуджаць разуменне праблем краін "трэцяга" свету. Галоўнай адукацыйнай мэтай гэтага музея з'яўляецца імкненне навучыць разумець палітычную сітуацыю ў гэтых краінах, адказнасць за захаванне і развіццё мастацтва. Для вучняў першай і другой ступені адукацыі ў музеі праводзяцца заняткі. Сярод вывучаемых тэм — розныя віды мастацтва эскімосаў, індзейцаў і іншых народаў. У праграму музейнай школы ўключаюць заняткі па матэрыялах асобна арганізаваных выстаў, якія расказваюць пра гаспадарку, грамадства краін "трэцяга" свету. Як правіла, тэарэтычныя заняткі заканчваюцца ў майстэрні пры музеі. Тут знаходзіцца вопратка народаў розных краін, якую дзеці могуць не толькі разглядзець, але і апрануць, каб адчуць сябе "жыхарамі" іншай краіны.

Трэба адзначыць, што магчымасці супрацоўніцтва музея і школы яшчэ далёка не вычарпаны. Тут можна весці гаворку пра музей усходнеазіяцкага мастацтва, у якім сканцэнтраваны калекцыі і выставы твораў мастацтва Кітая, Карэі і Японіі, а таксама пра музей дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва ў Кёльне, у якім знаходзіцца цудоўная калекцыя твораў мастацтва народаў Заходняй Еўропы ад сярэднявечча да нашых дзён, рэчы, якія расказваюць пра напрамкі моды XIX — XX ст. Гэтыя выставы даюць магчымасць развіваць густ у вучняў, вывучаць дэталі і атрымліваць падрабязную інфармацыю аб розных тэхніках выканання, аб гістарычным, грамадскім і культурным жыцці краіны ў гэты час.

"Пачуць толькі вушамі не так добра, як убачыць гэта вачамі, убачыць толькі вачамі не так добра, як імкнуцца зрабіць гэта ўласнымі рукамі" — гэта словы вядомага кітайскага літаратара Луі Хіанга адносна навукі і камунікацыі. Але іх з поўнай адказнасцю можна аднесці да адукацыйна-практычнага курса музеяў горада Кёльна. У сваёй рабоце музейная школа выкарыстоўвае арыгінальныя матэрыялы, копіі, канструкцыі, мадэлі, карты. Трэба адзначыць, што музейныя экспанаты — гэта не толькі аб'ект агляду, з імі можна працаваць, выкарыстоўваць у тэатральных пастаноўках, ролевых гульнях. Усё гэта дапамагае зрабіць заняткі ў музеі практычна арыентаванымі.

Ажыўлена праходзяць заняткі ў музейнай школе ў Раўтэнштраух-Джост музеі па культуры паўночна-амерыканскіх індзейцаў. Тут выкарыстоўваюцца экспанаты, прывезеныя з розных музеяў Злучаных Штатаў Амерыкі. Вучні маюць магчымасць папрацаваць з арыгінальнымі матэрыяламі, пакарыстацца рэчамі паўсядзённага побыту, уявіць сябе сапраўднымі індзейцамі.

Для гэтай работы ў музеі ёсць больш за 150 аб'ектаў з розных частак свету: скура аленя, воўна бізона, інструменты, прылады для стварэння баціка і іншыя. Другую частку гэтых аб'ектаў складае вопратка з розных матэрыялаў, з рознай тэхнікай упрыгожвання, напрыклад, вопратка афрыканскага пастуха, зробленая з воўны і ўпрыгожаная вышыўкай, набіўное шарсцяное адзенне з Індыі, бацік з Інданэзіі, кітайскія тканіны. Калекцыю дапаўняюць упрыгожванні, галаўныя ўборы, абутак.

Рэчы з гэтай калекцыі пастаянна прысутнічаюць на занятках музейнай школы, часцей за ўсё на пачатковай ступені навучання. Дзеці з задавальненнем удзельнічаюць у правядзенні святочных мерапрыемстваў у музеі.

У цэнтры экспазіцыі музея ўсходнеазіяцкага мастацтва выстаўлена традыцыйная японская вопратка. Тут робяць святочныя кімано для дзяцей, традыцыйныя вясельныя ўборы, упрыгожванні для прычоскі і абутак.

У музеях распрацаваны праграмы для дзяцей, моладзі, для дзіцячых садкоў, сямейныя праграмы. Вельмі важнай задачай і тут лічаць, з аднаго боку, забеспячэнне ўдзельнікам музейнай школы "сустрэчу" з экспанатамі музея, а з другога — адкрываць новыя камунікацыйныя шляхі, якія б давалі магчымасць аб'ектыўна успрымаць з'явы як сваёй, так і другіх культур. Таму праграмы імкнуцца складаць так, каб музей быў не толькі месцам атрымання інфармацыі, а дапамагаў вучням уявіць сябе часцінай, удзельнікам падзей другога часу, другой культуры.

Музейны экспанат заўсёды прадстаўляецца з навуковага пункту гледжання. З другога боку, музейны педагог будуе сваю работу так, каб як мага паўней улічыць запытанні і інтарэсы слухачоў. Такая арыентацыя на канкрэтнага наведвальніка прывяла ў апошнія гады да значных перамен у музейнай педагогіцы. Так, пры вывучэнні асобных экспанатаў музея ўсё часцей выкарыстоўваюцца творчыя пісьмовыя работы, ролевыя гульні, тэатральныя спектаклі, музыка. Пры гэтым шматлікія формы правядзення заняткаў не павінны быць самамэтай, а дапамагаць лепш успрымаць музейныя экспанаты, больш эмацыянальна перажываць і асэнсоўваць гістарычныя падзеі і падзеі культурнага жыцця з навукоўцамі. Нельга дапускаць спрошчвання ў гэтай рабоце, адступаць ад прынцыпу навуковасці.

У музейнай педагогіцы шырока выкарыстоўваюцца метады тэатралізацыі. Ролевыя гульні павышаюць актыўнасць дзяцей у час экскурсіі. Напрыклад, у музеі дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва дзеці знаёмяцца з работай майстэрні часоў сярэднявечча. Маладыя "рамеснікі і рамесніцы" апранаюцца ў стылі таго часу, у гульнявай форме вучацца рамяству.

Цікавай формай тэатральнай практыкі ў музеі з'яўляецца "фіктыўнае" інтэрв'ю. Пры гэтым трэба ўявіць сабе, што асобы, адлюстраваныя ў творы мастацтва, могуць слухаць і адказваць на пытанні. Вучні павінны ўмець граматна пабудаваць гэтыя пытанні, а з другога боку, валодаць дастатковай інфармацыяй, каб адказаць на іх. Пры дапамозе гэтай методыкі паспяхова вывучаюцца факты біяграфій.

Шмат дапамагае музыка. Пры вывучэнні асобных экспанатаў яна можа выступаць як фон, прызваны павысіць эмацыянальнае ўздзеянне на вучняў. Але ёсць творы мастацтва, у якіх музыка з'яўляецца іх тэматычнай часткай. У гэтым выпадку трэба навучыць слухаць гэтую музыку. Часта пры дапамозе музыкі ажыўляюцца абстрактныя творы мастацтва. На музычных інструментах дзеці могуць імправізаваць, каб праявіць пачуцці, што выклікаў у іх той ці іншы твор мастацтва.

Пасля вывучэння помнікаў архітэктуры горада, наведаўшы археалагічныя раскопкі, вучні майструюць мадэль рымскага горада са сценамі, з брамамі, вежамі, вуліцамі, касцёламі, тэатрамі, дзяржаўнымі і прыватнымі пабудовамі.

Цікавай формай работы музейнай школы ў Кёльне з'яўляецца святкаванне дзён нараджэння дзяцей. Вольраф-Рыхарц музей, напрыклад, прапануе наступныя тэмы: "З марскімі піратамі ў дарогу", "Мая любімая карціна — мой любімы мастак". У музеі дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва ў святочны для сябе дзень дзеці могуць апынуцца ў чароўнай краіне з "Тысяча і адной ночы".

Хачу сказаць у заключэнне, што наведванне музеяў — адзін са шляхоў паглыблення адукацыі нашых дзяцей, а значыць яшчэ адзін з магчымых накірункаў стварэння школы будучага, пра якую мы сёння марым. Можа, нам варта сёе-тое пераняць з вопыту нямецкай музейнай педагогікі?

Ларыса ПОЎХ.

Паэтэсе — восем гадоў

Вось ужо значны час існуюць добрыя адносіны паміж аддзелам адукацыі Капыльскага райвыканкама і работнікамі цэнтральнай раённай бібліятэкі.

Супрацоўніцтва гэта шматгранна. Так, пры правядзенні жнівеньскіх метадычных аб'яднанняў, МА школьных бібліятэкараў, і не толькі, заўсёды загадчыкі аддзелаў бібліятэчнага маркетынгу, абслугоўвання і інфармацыі Н.У.Холад і І.А.Пятровіч расказвалі пра новую літаратуру па прадметах, знаёмілі з выданнямі па педагогіцы. А апошняя дапамога — вельмі значная. Напрыклад, пры фінансавай падтрымцы райана былі выдадзены бібліятэкаю прадметныя каталогі, бібліяграфічныя і інфармацыйна-паліграфічныя выданні: зборнік "Слава працы", зборнік "Мілей за ўсё жыццё родны край", "Ля крыніцы духоўнай скарбніцы" — "Чырвоная кніга Капыльшчыны". Пяць выпускаў каляндара знамянальных дат "Гонар і слава Капыльшчыны", ўбачылі свет пяць выпускаў серыі "Юбіляры", "Мастакі Капыльшчыны", падрыхтавана выданне "Навуковыя дзеячы Капыльшчыны".

Гарадская дзіцячая бібліятэка сумесна з раённым аддзелам адукацыі рыхтуе "Спроба пяра", у якой прымаюць удзел вучні больш дзесяці школ горада і раёна. У камп'ютэрным варыянце раённая бібліятэка выдала зборнік вершаў другакласніцы Дзяржынскай базавай школы Вікі Матусевіч пад назвай "Чтобы солнышко светило".

Пры вясковых бібліятэках Капыльшчыны дзейнічае 21 аматарскае аб'яднанне, у якіх займаюцца 410 вучняў.

Мікалай ЛОСІК,
інспектар Капыльскага раённага аддзела адукацыі.

Рэкламная інфармацыя

Чтобы гранит науки оказался по зубам, за ними надо ухаживать

Я хорошо помню, что первым взрослым человеком, рассказавшим мне, как правильно чистить зубы, был школьный стоматолог. Та наша встреча проходила в пренеприятной обстановке: в его залитом светом ламп кабинете, под грозное жужжание бормашины.

Судя по тому, что многие белорусы искренне завидуют праву дареного коня никому не показывать зубы, не только мои родители и учителя допустили досадный педагогический промах, вовремя не рассказав о важности гигиены полости рта. По наблюдениям стоматологов, многие сегодняшние взрослые также пребывают в бессознательном убеждении, что умение правильно чистить зубы приходит к человеку так же естественно, как умение дышать или ходить.

Впрочем, о здоровье сегодняшних младших школьников позаботились Министерство образования и известная компания "Проктер энд Гэмбл". Три года подряд в Беларуси проходила организованная ими школьная программа "Бленд-а-мед" по уходу за полостью рта, которая более тридцати лет назад разработана стоматологической ассоциацией Великобритании и с тех пор успешно проводится во многих странах Европы для 7-8-летних детей. В нашей стране к участию приглашались все школы Минска, областных центров. Почти 100 процентов школ, получивших письмо-приглашение, готовы участвовать в программе по профилактике стоматологических заболеваний. Для этого им всего лишь нужно сообщить организаторам сведения о количестве в их учебном заведении детей нужного возраста. Все они бесплатно получают методические и наглядные пособия, пробные образцы зубной пасты "Бленд-а-мед" и морально-консультационную поддержку со стороны организаторов. Поскольку методические материалы программы проверены временем и адаптированы к нашим условиям — в некоторых странах СНГ программа "Бленд-а-мед" идет с не меньшим успехом, чем в Западной Европе — специалисты их оценивают высоко. Каждая школа получила пособия для учителей, содержащие необходимую информацию о зубах, гигиене полости рта и режиме питания, предложения по организации работы с детьми, брошюры для учеников с загадками, играми, кроссвордами по этой серьезной теме; пробные тюбики пасты для всех участников программы и модель зуба для правильного объяснения правильной стоматологической терминологии.

В 1999 — 2000 году в рамках названной школьной программы профилактики стоматологических заболеваний был объявлен конкурс детского рисунка "Праздник здоровой улыбки". Огромная стопка пришедших на конкурс детских работ, кажется, и сейчас хранит тепло рук их авторов. На альбомных листках улыбаются ребята и зверята, включая морских млекопитающих, тюбики "Бленд-а-мед" и зубные щетки. Пока в Беларуси не проводились исследования, как повлияла программа на улучшение состояния полости рта ребятишек (в Российской Федерации, кстати, результаты ошеломляющие: регулярное использование пасты "Бленд-а-мед" снижает заболеваемость кариесом в 2 раза, улучшает гигиену полости рта в 5 раз, улучшает состояние десен в 8 раз), но то, что в результате конкурса улыбок стало больше, видно невооруженным глазом. Лучшие улыбки были отмечены призами, причем подарки получили не только авторы работ, но и их одноклассники, и воспитатели из школы. Хорошо смеется тот, кто познакомился с программой "Бленд-а-мед"!

Кстати, это не единственная акция компании "Проктер энд Гэмбл" в Беларуси. Параллельно с программой профилактики стоматологических заболеваний в наших школах третий год подряд проводится программа по гигиеническому воспитанию школьников 12-13 лет "О тебе. Изменения". Основная ее цель — помочь подросткам безболезненно пройти сложный, но интересный период жизни. Начальная стадия полового созревания иногда оказывается сложным временем и для детей, и для взрослых: подростки пугаются и стесняются происходящих с ними физических изменений, взрослые не могут принять временной неспособности детей справляться с бьющими через край эмоциями.

Проект также проводится на основе европейского опыта, где программа осуществляется более 10 лет. С использованием российских и прибалтийских пособий, образцов и рекомендаций были подготовлены материалы для белорусских школ: брошюра для мальчиков, брошюра для девочек, информационный буклет для родителей, справочный материал с рекомендациями по проведению занятий и наглядные пособия для преподавателей, образцы гигиенических средств "Олвэйз" для женщин и девушек — участниц программы. Все материалы были предоставлены бесплатно, причем в программе участвовали 94 процента столичных школ и 34 процента от общего числа школ в Беларуси. Эта программа тоже предполагала конкурс, но среди учителей — на лучшую методическую разработку урока.

Ясно, что столь масштабные проекты не могли пройти в наших школах без одобрения их Министерством образования. О том, какими критериями руководствовалось министерство, когда определяло свое отношение к предложениям компании, я постаралась выяснить у начальника Главного управления общего среднего образования Министерства образования Николая Феськова.

— Николай Степанович, позвольте мне начать с вопроса, который волнует меня как маму школьника: если завтра к Вам придет представитель иностранной организации, занимающейся модными пищевыми добавками, и предложит научить наших школьников здоровому образу жизни или проповедник от сомнительного течения с предложением проводить для белорусских ребят бесплатные уроки английского, у них тоже есть шанс получить поддержку министерства?

— Мы далеко не всегда принимаем предложения, которые к нам поступают. Сначала проводим тщательную экспертизу. Если предложение касается обучения здоровому образу жизни, то привлекаем к его оценке специалистов-медиков и биологов, выясняем, насколько научен уровень предлагаемых программ, подходят ли они нашей школе, не противоречат ли концепции развития общеобразовательной школы и вообще здравому смыслу. Пресекаем все

попытки использовать систему образования исключительно для собственной рекламы.

По заключению ученых и практиков, нормы физической культуры и правила гигиены, которым обучает "Проктер энд Гэмбл", науке не противоречат. Мы рады сотрудничать с компанией еще и потому, что, предлагая интересную программу, она бесплатно предоставляет учебно-методические материалы, берет на себя все расходы по их доставке и организации учебы педагогов. Поэтому в своем письме мы рекомендовали общеобразовательным учреждениям принимать предложение компании, уточнив, в каких классах какие курсы и с каким количеством часов, на наш взгляд, целесообразно проводить.

— Специалисты из министерства вносили в программы коррективы?

— Поскольку наше сотрудничество с компанией началось со стадии договоренности, они учли наши пожелания в процессе работы над материалами. В актуальности таких уроков убеждает еще один факт: все школы, где проводились обе программы, заинтересованы в их продолжении.

— А патриотизму вашему сотрудничеству не мешает? Ведь если бы все дети чистили зубы исключительно отечественными пастами, возможно, это хорошо бы сказалось на экономике страны.

— Мы очень заинтересованы в подобных предложениях со стороны белорусских производителей. Но больше всего мы заинтересованы в том, чтобы дети были здоровы, и чистить зубы стало бы для них такой же естественной потребностью, как дышать или пить воду. И чтобы у каждого человека была возможность попробовать разную продукцию и выбрать то, что ему больше подходит. Патриотизм в том, чтобы детей растить здоровыми и свободными.

Мне кажется, наш молодой бизнес пока не очень понимает перспектив воспитания собственного потребителя. Жаль, и не только потому, что это сулит им в будущем проблемы с реализацией своего товара. Сотрудничество такого рода было бы очень выгодно нашей школе, потому что позволит нести пропаганду здорового образа жизни, пополняя при этом скудную материальную базу учебных заведений.

— Намерено ли министерство продолжать сотрудничество с компанией "Проктер энд Гэмбл"?

— Пока это самый серьезный наш партнер из бизнес-сферы, хотя, повторюсь, мы открыты для взаимовыгодного сотрудничества. Хотя пока наше соглашение с компанией ограничивается рамками нескольких лет, мы используем их предложения, чтобы внести коррективы в свои учебные планы. Ведь использование их разработок позволяет повысить уровень некоторых уроков.

Сейчас министерство назначило сотрудника, который курирует работу с компанией. На нынешний учебный год запланирован совместный семинар для учителей биологии и начальных классов, администраций школ, которые принимают участие в программе. На нем мы обменяемся опытом, определим результаты сотрудничества, наметим дальнейшие перспективы.

О самых близких из этих перспектив мы уже можем рассказать. Уже в январе-феврале многие школы республики получат письма-приглашения принять участие в совместных программах "Проктер энд Гэмбл" и Министерства образования. Школам будет предложено подтвердить свою заинтересованность координатору программы по телефону и предоставить сведения о количестве детей и педагогов, участвующих в проектах. Доставку нужного количества методических материалов, наглядных пособий и пробных образцов продукции, а также информационно-консультационную поддержку компания по традиции возьмет на себя...

Ирина ТАРАСОВА.

Кнігі, якія паступаюць у Рэспубліканскую навукова-педагагічную бібліятэку

569797/д. Алексахін Н.Н. Волшебная глина: Методика преподавания лепки в дет. кружке: Учеб. пособие для внеуроч. работы с детьми мл. шк. возраста. — М.: АГАР, 1999. — 47 с. — Библиогр.: с. 47.

В пособии рассматривается последовательность этапов работы с глиной. В основе методики — опыт профессиональных мастеров народного керамического искусства России, искусствоведов, педагогов, ученых, а также многолетняя работа с детьми.

568741. Алпеева Т.М. Религия. Человек. Общество: (Учеб. -метод. комплекс) / Гуманит.-эконом. негос. ин-т. — 2-е изд. — Мн.: Веды, 1999. — 135 с. — Библиогр.: с. 135.

Это издание — учебно-методический комплекс, где излагаются общие сведения о религии, ее структуре и функциях, месте и роли в жизни человека, общества. Особое внимание уделяется анализу индивидуально-личностной религиозности и социальной роли религии.

566778/д. Алтухова Н.Г. Научитесь слышать звуки: Как эффективно подготов. ребенка к шк.: развитие фонемат. слуха дошкольников. — СПб.: Лань, 1999. — 112 с.: ил. — (Учеб. для вузов. Спец. лит.).

Пособие построено как система игровых и занимательных упражнений. Оно позволяет развить на высоком уровне фонематический слух дошкольников, что предупреждает появление дисграфических ошибок при обучении грамоте и способствует интенсивному развитию навыка чтения целыми словами.

567156. Белая Н.П. Кружевная ностальгия. — М.: Полымя, 1999. — 382 с.: ил.

В книге представлены образцы вязания крючком из уникальной коллекции автора. Популярные в начале века узоры и традиционные мотивы с подробными описаниями и четкими доходчивыми схемами, безусловно, заслуживают внимания как опытных, так и начинающих вязальщиц.

568198/д. Боброва Т.А., Гуфельд И.М. Ботаника. Зоология: Учеб. пособие. — М.: Рипол Классик, 1999. — 635 с.: ил. — (Экзамен без проблем). — Загл. обл.: Ботаника, зоология для школьников и абитуриентов.

Современное оригинальное учебное пособие отмечает сочетание краткой емкой теоретической части по всем разделам школьной программы, занимательной полезной информации, рубрики "Знаете ли вы ..." и многообразие заданий для самоконтроля — загадки, ребусы, кроссворды, задачи, опыты.

568970. Геометрия: Решение задач: 11-й кл. / Авт.-сост. Е.Н.Мардыко. — Мн.: Соврем. слово, 1999. — 95 с.

В пособии рассмотрены варианты решений задач и упражнений для 11 класа из традиционного школьного учебника по геометрии под редакцией А.В.Погорелова, планируемые в качестве домашних заданий. Пособие адресовано тем учащимся, которые испытывают затруднения в решении.

568404. Горбацевич А.К. Тайны гравитации. — Мн.: Красико-Принт, 1999. — 24 с. — (Б-ка журн. "Репетитор"; Вып. 2).

В издании в доступной форме для старшеклассников раскрываются закон всемирного тяготения, принцип эквивалентности, теория относительности, понятие гравитации и черной дыры.

569310, 569311. Гуревич Е.Л. История зарубежной музыки: Попул. лекции для студентов высш. и сред. пед. учеб. заведений. — М.: Academia, 1999. — 319 с.: ил. — (Пед. образование).

Эта книга — краткая, популярно изложенная история зарубежной музыки, начиная с XVII века до наших дней. Читатель узнает о творчестве Баха, Моцарта, Бетховена, Шопена и других, а также получит сведения о тенденциях развития музыкальной культуры, о важнейших художественных стилях, музыкальных жанрах.

569656, 569657. Информатика в уроках и задачах: Прил. к журн. "Информатика и образование" № 3 — 1999. — М.: Информатика и образование, 1999. — 96 с.

В сборнике представлены материалы, которые можно использовать как на уроках информатики, так и на дополнительных занятиях, а также при проведении олимпиад.

567723. Критики XIX — XX веков о классиках русской литературы: Сб. ст.: Для сред. и ст. шк. возраста. В 3 кн. Кн. 2 / Сост.: В.Г.Бехтина, С.К.Черник; Худож. Е.Г.Лось. — Мн.: Выш. шк., 1999. — 766 с. — (Шк. б-ка).

Подборка материалов сделана в соответствии с программой изучения русской литературы в 9 — 10-х классах и включает лучшие критические статьи выдающихся критиков XIX — XX столетий на произведениях И.С.Тургенева, И.А.Гончарова, Л.Н.Толстого и других классиков русской литературы.

569358/д. Лалаева Р.И., Серебрякова Н.В. Коррекция общего недоразвития речи у дошкольников (формирование лексики и грамматического строя). –– СПб.: Союз, 1999. — 160 с.; ил. — (Б-ка логопеда). — Библиогр.: с. 158.

В книге представлена логопедическая работа по формированию лексики и грамматического строя у дошкольников с общим недоразвитием речи. Предназначено логопедам, родителям, педагогам, а также всем, кто интересуется этой проблемой.

568408. Леонова М.А., Крапивина Л.М. Дидактические материалы по логопедии: Метод. рекомендации. — М.: Школа-Пресс, 1999. — 16 с.: ил. + 2 отд. альбома. — Загл. альбомов: 1. Послуш. ветерок. 2. Первые шаги в страну звуков и букв.

Издание представляет собой рекомендации по использованию двух альбомов, предназначенных для выработки целенаправленного длительного выдоха, правильного произношения звуков и ознакомления с буквами.

568239. Литвинец Э.Н. Низание бисером и ручное вышивание. — Мн.: Хэлтон, 1999. — 142 с.: ил. — Библиогр.: с. 140 — 141.

В книге приведены краткие исторические сведения о низании и вышивании, орнаментике, цветоведении и композиционных решениях. Рассказывается о необходимых материалах, инструментах и приспособлениях, последовательно излагаются технические приемы вышивательных швов и способов низания.

569785. Малышева Л.М. Пишем сочинение: Практ. курс. — М.: Новая Волна; ОНИКС, 1999. — 384 с. — (Поступающим в вузы).

Практический курс написан в соответствии со школьной программой по русской литературе. Уникальность издания состоит в том, что в нем не только изложены теоретические вопросы, но и даны практические рекомендации пишущему сочинение. Тщательно отобранный материал содержит анализ творчества русских классиков XIX века.

569290/д. Оникул П.Р. 19 игр по математике: Учеб. пособие. — СПб.: Союз, 1999. — 95 с.

В пособии предлагаются способы организации разнообразных игр для уроков математики и внеклассных занятий. Приводится подробное описание игр и методические указания к ним.

569362/д. Поварова И.А. Практикум для заикающихся: Учитесь говорить правильно и красиво. — СПб.: Союз, 1999. — 127 с. — Библиогр.: с. 123 — 124.

Книга представляет собой сборник упражнений, советов и практических рекомендаций по тренировке фонационного дыхания, миорелаксации, произношения, дикции, речевого голоса, предназначеных для коррекции заикания. В приложении даны тексты песен, чистоговорки, тренинговые тексты и т.д.

568658. Процедурные, логические задачи: Метод. рекомендации для учителей информатики, математики, нач. кл. / Витеб. обл. ин-т повышения квалификации и переподгот. рук. работников и специалистов образования; Сост. А.Б.Кондратович. — Витебск, 1999. — 24 с.

В издании предлагаются логические и процедурные задачи, способствующие развитию алгоритмического и логического мышления учащихся, так необходимого для изучения основ программирования. Представляет интерес для учителей информатики, математики, начальных классов при проведении факультативов.

569837, 569838. А.С.Пушкин. Борис Годунов: Тексты, коммент., материалы, моделирование уроков / В.Ю.Антышева, И.П.Карпов, Ю.В.Орлицкий и др.; Ред.-сост.: Н.Н.Старыгина, И.П.Карпов. — М.: Гуманит. изд. центр "Владос", 1999. — 304 с. — (Уроки русск. словесности). — Библиогр.: с. 295 — 301.

Об особенностях поэтики пушкинского творения и возможностях донести его смысл до учеников. В книге приводится текст произведения, комментарии, исследования творчества поэта, а такжсе материалы к урокам в 10-м классе и для самостоятельного исследования пушкинского творчества.

567261. Симонов А.С. Экономика на уроках математики. — М.: Школа-Пресс, 1999. — 160 с. — (Б-ка журн. "Математика в шк.").

Элементарные понятия экономики и банковского дела (рентабельность, производительность труда, рыночное равновесие, проценты, банковские расчеты и т.п.) рассмотрены на примерах, которые могут быть использованы учителями на уроках при разъяснении ряда разделов школьного курса математики.

569651, 569652. Сокольникова Н.М. Изобразительное искусство и методика его преподавания в начальной школе: Рисунок, живопись, нар.искусство, декоратив. искусство, дизайн: Учеб. пособие для пед. вузов по специальности "Педагогика и методика нач. образования". — М.: Академия, 1999. — 368 с.: 12 л. ил. — (Высш. образование).

В пособии в доступной форме рассказывается об основах изобразительной деятельности. Оно включает как теоретические сведения о материалах и техниках, так и рекомендации для выполнения заданий по рисунку, живописи, дизайну, лепке и архитектуре. Текст сопровождается иллюстрациями.

566590. 1000 + 1 совет по уходу за ребенком (до 3 лет) / Авт.-сост. С.М.Зайцев. — М.: Соврем. литератор, 1999. — 382 с.

В книге в простой доходчивой форме изложены практические советы по уходу за ребенком от рождения до трехлетнего возраста. Издание состоит из трех разделов, каждый из которых рассматривает темы: окружающая среда, физическое и психическое развитие, гигиена, питание, если ребенок заболел.

568761. Столярова С.И. и др. Технология: Эксперимент. учеб. для 6-го кл.: Для девочек / С.И.Столярова, И.А.Сысоева, Л.И.Алексеева; Под ред. А.Ф.Журбы, С.И.Столяровой; Нац. ин-т образования. — Мн.: Адукацыя і выхаванне, 1999, — 126 с.: ил. — Авт. указаны на обороте тит. л.

В этом учебнике ученики найдут много нового и интересного по технологии обработки текстильных материалов, по уходу за одеждой, эстетики костюма, технологии обработки пищевых продуктов. Надеемся, что изучение этих разделов принесет вам радость и в будущем поможет в жизни.

568762/д. Технология: Эксперимент. учеб. для 6-го класса: Для мальчиков / А.Ф.Журба, Н.И.Шульга, Н.А.Велишкевич и др.; Под ред. А.Ф.Журбы; Нац. ин-т образования. — Мн.: Адукацыя і выхаванне, 1999. — 143 с.: ил. — Авт. указаны на обороте тит. л.

В учебнике дана методика подготовки и организации занятий по следующим темам: "Технология обработки древесины", "Технология обработки металлов и сплавов", "Технология хозяйствования". Изучение этого курса поможет узнать много нового о конструкционных материалах.

568280. Трибулев Б.С. Природа и сущность человека. — Мн.: Технопринт, 1999. — 256 с.

В книге обосновывается новая концепция природы и сущности человека, согласно которой человек обладает атрибутами относительной субстанции, составляющей его природу, и совокупностью альтернативных свойств, детерминированных условиями его общественного и природного бытия.

566613/д. Шведов Ю.М. Мой первый компьютер IBM PC: Для сред. и ст. шк. возраста. — Мн.: Соврем. литератор, 1999, — 95 с.: ил. — (Ручеек).

Книга является практическим пособием для школьников, которое научит обращаться с компьютером, поможет раскрыть секреты его устройства, возможностей, расскажет об истории его создания и научит управлять им. Третья часть книги является путеводителем по Windows 95.

Хочаце — верце...

Што гавораць зоркі пра 2001 год

2001 год — год Белай Змяі па ўсходнім календары. Аднак і на Захадзе многія народы лічаць змяю сімвалам бессмяротнасці і мудрасці. Нават хрысціяне сцвярджаюць, што Змей-спакушальнік падарыў Еве знакаміты яблык — і пачалася гісторыя Чалавецтва. Але ўсё-такі Змяя — сапраўдная жанчына. Яна — захавальніца дамашняга ачагу, вызначаецца немнагаслоўем і філасофскім складам розуму, валодае бліскучай інтуіцыяй, больш даверае сваім пачуццям, чым логіцы і парадам іншых. Змяя какетлівая і любіць мяняць строі, ды і наогул усё аблічча. Жанчыны пад яе апекаваннем стануць яшчэ больш прывабнымі, набудуць асаблівы шарм. Змяі заўсёды шанцуе, асабліва ў грашовых пытаннях: "шостае пачуццё" і тут яе не падводзіць.

Год спрыяльны для пашырэння кантактаў, распаўсюджвання інфармацыі, узаемін, у тым ліку духоўных. Людзям спатрэбіцца ўся мудрасць, веды, інтуіцыя, каб знаходзіць правільныя рашэнні і пазбягаць спакусаў. У штодзённым жыцці чалавек можа аказацца ў коле адных і тых жа праблем, якія ствараюць адчуванне безвыходнасці. У той жа час Змяя — старажытны сімвал пазнання — дае магчымасць разарваць гэты замкнёны цыкл.

Першая палова года багацейшая на падзеі, другая — спакайнейшая. Вось што абяцае год Змяі кожнаму задыякальнаму знаку:

АВЕНЫ будуць актыўна спасцігаць таямніцы і набываць веды. Канфлікты з начальствам і праблемы з іншымі людзьмі — сваякамі, сябрамі, суседзямі. Калі здолеюць зрабіць правільныя вывады і наладзіць стасункі, то ў другой палове года будуць камандзіроўкі, дзелавыя кантакты.

ЦЯЛЬЦЫ паправяць сваё матэрыяльнае становішча, пашыраць далягляды сваіх ведаў. Добра пачынаць вучыцца і наогул планаваць што-небудзь надоўга. Варта больш уважліва паставіцца да крыніц накапленняў: за няправільна заробленыя грошы магчыма расплата.

БЛІЗНЯТЫ праявяць сябе ў бізнесе, іх розум заўважаць і ацэняць. Многае будзе залежаць ад простага выпадку. Спакусы, незразумелыя сітуацыі — праблем шмат, і можна ў іх заблытацца. Звярніце ўвагу на свае адносіны з грамадствам.

РАКІ раскрыюць нейкія тайны, змогуць адрадзіць добрыя, але забытыя традыцыі. Не трэба трывожыцца, калі вас наведае пачуццё адзіноты — выкарыстайце гэты час як магчымасць паразважаць.

ІЛЬВЫ атрымаюць шмат спакуслівых прапаноў, звязаных з кар'ерай. Трэба паставіцца да іх вельмі ўважліва, таму што ў большасці гэта сітуацыі без выбару. Лепш усё вырашаць самастойна і не афішыраваць свае справы, але адчуўшы імкненне да свабоды, памятайце, што, атрымаўшы яе, можна адначасова страціць усё.

ДЗЕВЫ атрымаюць цудоўную магчымасць рэалізаваць свае планы, палепшыць становішча ў грамадстве, на працы. Але ўдасца гэта толькі тым, у каго высокая выразная і высакародная мэта. Пры дробязных і нядобрых мэтах ёсць небяспека завязнуць у канфліктах, што можа адбіцца і на здароўі.

ШАЛЯМ адкрываецца магчымасць паездак за мяжу. Але давядзецца вырашаць мноства праблем: у сям'і, з начальствам. Удзяліце ўвагу дзецям, пашырэнню ведаў. Непрыемнасці пагражаюць аматарам вострых адчуванняў.

СКАРПІЁНЫ ў сваёй стыхіі: канфлікты, праблемы на працы, дома — нармальная для іх сітуацыя. Але многія адчуваюць неабходнасць кардынальных перамен, глыбінных змен і змогуць літаральна перарадзіцца.

СТРАЛЬЦЫ змогуць набыць ці страціць партнёраў у любой справе ці галіне стасункаў. Але гэта не перашкодзіць павышэнню па службе.

КАЗЯРОГІ будуць вырашаць праблемы службы і здароўя. Уласцівыя ім празорлівасць, практычнасць дапамогуць знайсці надзейнага партнёра, і яны змогуць павысіць свой аўтарытэт. Спакойна пастаўцеся да вялікіх нагрузак — вам яны пад сілу, а каб лягчэй было знаходзіць раўнавагу, варта завесці хатнюю жывёліну.

ВАДАЛЕІ павінны будуць пераадолець мноства спакусаў. Затое з'явіцца магчымасць рэалізаваць свой творчы патэнцыял. Пазбягайце сумніўных здзелак і партнёраў. Ну, а тых, што пераадолелі гэтую "паласу перашкод", чакаюць каханне, поспех, цудоўныя стасункі з дзецьмі (ці паявяцца дзеці).

РЫБЫ змогуць палепшыць адносіны з начальствам. Трэба больш увагі ўдзяляць сям'і. Некаторыя змогуць пабудаваць дом, адчуць упэўненасць.

Падрыхтавала
Ліка ВАЯВОДСКАЯ.

Галоўны рэдактар Алег КУЛІЦКІ

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Рэгістрацыйны нумар 370.
ДЗЯРЖАЎНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА "ДОМ ПРЭСЫ". 22 00 13, МІНСК, вул. Б.ХМЯЛЬНІЦКАГА, 10-а

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; першага намесніка галоўнага рэдактара — 36-53-22; намесніка галоўнага рэдактара-адказнага сакратара — 36-40-63; аддзелаў: школ - 36-43-62, праблем выхавання - 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі - 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў - 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем - 36-44-25; культуры - 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №397
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Падпісана да друку 22.1.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.